

Lees *nog* beter plan



“Leeswinst voor alle kinderen”

Meesterstuk

Fontys OSO

Opleidingstraject tot Intern begeleider (2 jaar)

Suzanne van Wezel Blom

Studentnummer; 2138071

Intervisor; Gerd van Schaik

Borne, mei 2010

Samenvatting.

Dit meesterstuk is geschreven om te voldoen aan de toetsing van Fontys voor mijn MASTER-SEN opleiding. Het bevat een onderzoek naar het effect van een Lees *nog* beter plan met daarin een duidelijke keuze voor evidence-based leesinterventies die passen binnen ons Daltononderwijs. Het doel is leeswinst voor alle kinderen. Dit Lees *nog* beter plan heb ik ontwikkeld, gepresenteerd, ingevoerd, gecontinueerd en geëvalueerd. Na achttien weken werken met dit plan toont het onderzoek aan dat binnen het technisch lezen op mijn school, een positief effect te zien is op de DMT- en de AVI-niveaus. Het technisch leesniveau van bijna alle leerlingen is verbeterd en wordt onderhouden zodat zij een grotere kans maken op betere leerresultaten.

Mijn wens is dat dit onderzoek anderen inspireert het technisch leesonderwijs effectiever aan te pakken zodat er leeswinst ontstaat voor alle kinderen en er sprake is van het vergroten van de kwaliteit van het onderwijs.

Inhoudsopgave

1.	De inleiding.	4
2.	De beginsituatie.	5
2.1	Is een aanpak van het lezen noodzakelijk?	5
2.2	Nieuwe directeur en nieuwe IB-er en de inspecteur.	7
2.3	Signalen door collega's uit het werkveld.	8
2.4	De RT-er.	9
2.5	Aanmelden zorgleerlingen.	10
2.6	Gedragsproblemen.	10
2.7	Onderzoeksvraag	11
3.	Technisch lezen.	13
3.1	Wat is lezen?	13
3.2	Wat is technisch lezen?	13
3.3	Hoe ontwikkelt lezen zich?	14
3.4	Waarom is leren lezen belangrijk?	17
3.5	Wat kenmerkt effectief leesonderwijs?	18
3.6	Wat gaat er vaak mis?	18
3.7	Wat zijn evidence-based interventies?	20
4.	Stappenplan invoeren Lees <i>nog</i> beter plan.	24
5.	Ontwikkeling Lees <i>nog</i> beter plan.	26
5.1	Verantwoording keuze leestechnieken.	28
6.	Conclusie	33
6.1	Gegevens DMT.	34
6.2	Conclusie gegevens DMT.	39
6.3	Gegevens AVI.	40
6.4	Conclusie gegevens AVI.	44
6.5	Conclusie inzet Lees <i>nog</i> beter plan.	45
7.	Aanbevelingen	47
8.	Literatuur.	49
9.	Bijlagen.	52
	Bijlage 1; Kader van het Lees <i>nog</i> beter plan. Door Suzanne van Wezel.	53
	Bijlage 2; PowerPoint. Door Suzanne van Wezel.	61
	Bijlage 3; Notulen leesnogbeterwerkgroep	65
	Bijlage 4; Kader 2 Lees <i>nog</i> beter plan.	71

1. De inleiding.

Op zoek naar een passend onderwerp voor mijn meesterstuk om mijn opleiding tot Intern Begeleider te volbrengen ben ik gestuit op een levensvisie die nieuw is voor het onderwijs. Deze levensvisie heeft als motto; “Doe meer van wat werkt en stop met wat niet werkt”. Wetenschappelijk onderzoek in het onderwijs toont aan wat wel werkt en wat niet. Op zoek naar iets wat werkt en wat de kwaliteit van het onderwijs op mijn school zal verbeteren, heb ik voor mijn meesterstuk een nieuw leesbeleid geschreven, ingevoerd, geëvalueerd en gecontinueerd. Met als doel leeswinst voor alle leerlingen door de inzet van evidence-based leesvormen.

In hoofdstuk twee omschrijf ik de signalen op mijn school, die aanleiding waren tot het schrijven van een nieuw leesbeleid. In hoofdstuk drie omschrijf ik wat technisch lezen precies is en welke leesvormen leiden tot effectief leesonderwijs. Door het stappenplan in hoofdstuk vier wordt duidelijk hoe we het nieuwe leesbeleid gaan invoeren. In hoofdstuk vijf geef ik een verantwoording van de gekozen leesvormen. In de bijlage is het uiteindelijke Lees *nog* beter plan in kader 2 opgenomen. Na achttien weken werken met het Lees *nog* beter plan geef ik in hoofdstuk zeven met grafieken weer wat de resultaten zijn. In hoofdstuk acht geef ik aanbevelingen die leiden tot een nog effectiever leesonderwijs op mijn school.

Het Lees *nog* beter plan heeft als subtitel; “Luctor et emergo”. Dat betekent “ik worstel en kom boven.” Deze titel slaat op de drie doelgroepen die te maken krijgen met het Lees *nog* beter plan. Allereerst de kinderen. Voor veel kinderen is het leesproces een ware worsteling. Maar ik ben ervan overtuigd dat middels dit plan alle kinderen boven komen. Voor het team is een nieuw plan tevens een worsteling. Denken vanuit een andere visie en werken met een andere organisatie is voor velen een worsteling. Maar ook zij komen boven, met vlag en wimpel. Voor mij hoort dit plan bij een studie, een nieuwe baan, competenties. Een ware worsteling. Maar ook ik kom boven en ga straks trots en vol vertrouwen in de toekomst mijn diploma in ontvangst nemen.

2. De beginsituatie.

De beginsituatie wordt bepaald door een aantal signalen. Dit zijn de toetsresultaten van technisch lezen en van andere vakgebieden. Evenals de bevindingen van de groepsleerkrachten en de RT-er. Met daarbij de constatering dat er een grote groep leerlingen is waar zorg om is.

2.1 Is een aanpak van het lezen noodzakelijk?

Om na te gaan of het noodzakelijk is binnen onze school het lezen aan te pakken heb ik gebruik gemaakt van de vragen die Vernooy (2007) heeft geformuleerd. Deze vragen geven een goed inzicht in de toetsgegevens op het gebied van technisch lezen. De gegevens tonen aan hoe groot de groep leerlingen is die de einddoelen van technisch lezen van hun leerjaar niet halen. Daarmee wordt de groep risicoleerlingen direct zichtbaar. Hoe groter deze groep leerlingen is, hoe gemotiveerder je zou moeten zijn om dit gedeelte van het onderwijs aan te pakken. Als de groep, die de einddoelen niet haalt, klein is dan kun je volstaan met minder ingrijpende interventies in de school.

- Vraag 1; Hoeveel oudste kleuters zijn risicoleerlingen voor groep 3?

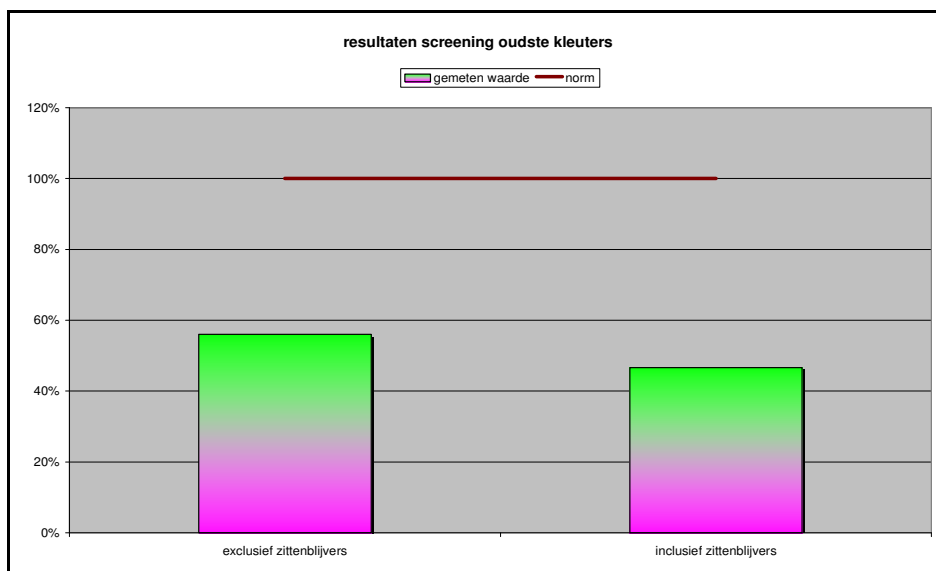


Fig2.0; gegevens SOK.

Zoals fig.2.0 laat zien is de groep risicokleuters die beginnen aan groep 3 meer dan 40%. Mochten de verwachte zittenblijvers toch doorstromen naar groep 3 dan wordt dit percentage bijna 60%.

- Vraag 2; Hoeveel leerlingen van groep 3 lezen er de afgelopen 2 jaar AVI 2?
- Vraag 3; Hoeveel leerlingen van groep 4 lezen er de afgelopen 2 jaar AVI 5?
- Vraag 4; hoeveel leerlingen van groep 5 lezen er de afgelopen 2 jaar AVI 9?

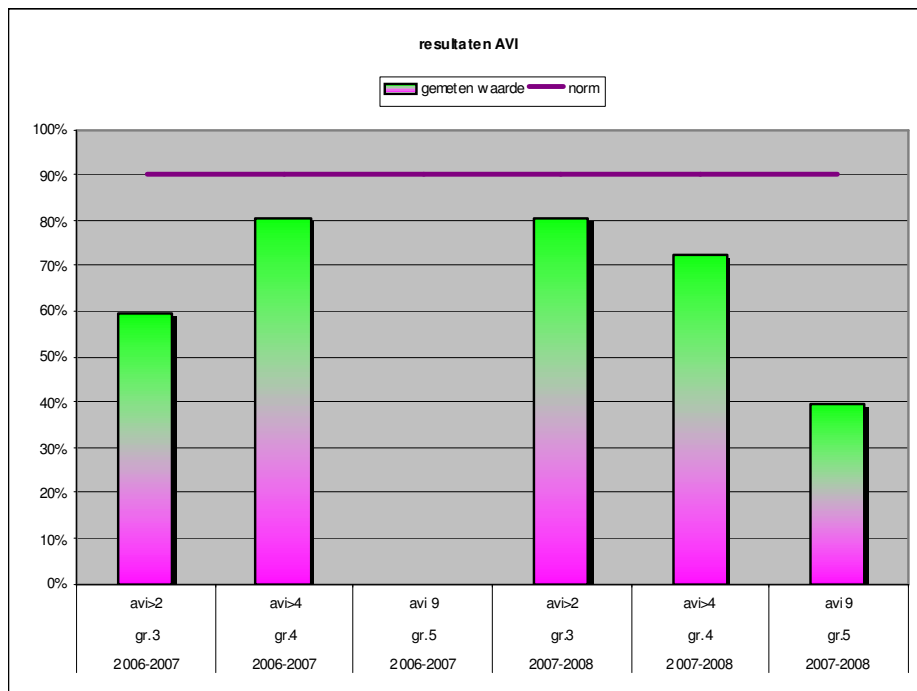


Fig.2.1; AVI resultaten afgelopen 2 jaar.

Zoals fig.2.1 laat zien zijn de AVI resultaten in alle groepen niet op de norm van de 90%. Er is een dalende lijn te zien in de hogere groepen waarbij minder leerlingen de einddoelen van technisch lezen halen.

De gegevens van de AVI zijn niet compleet. Om de gegevens meer betrouwbaar te maken heb ik de DMT ook gescoord.

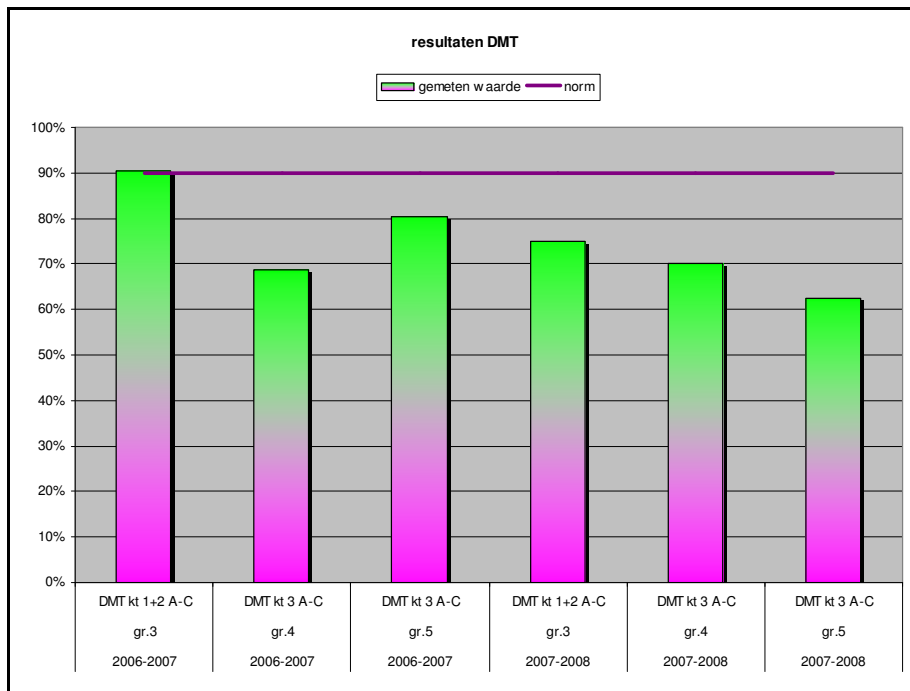


Fig.2.2; DMT resultaten afgelopen 2 jaar.

Zoals de gegevens uit fig.2.2 laten zien wordt de norm van 90% voldoende tot goed gelezen kaarten van de DMT niet altijd gehaald in groep 3 en gaan de resultaten na groep 3 achteruit.

2.2 Nieuwe directeur en nieuwe IB-er en de inspecteur.

Nadat de nieuwe directeur zich geïnstalleerd had in haar nieuwe kantoor heeft zij een screening gedaan van alle Cito-toetsgegevens uit het Leerlingvolgsysteem (LVS). In het verleden stond de school bekend als een goed presterende school. De toetsresultaten van nu zijn alarmerend. Ik ben, als nieuwe IB-er, geschrokken van het feit dat er op verschillende gebieden, door grote groepen kinderen, slecht wordt gepresteerd. Opvallend was dat niet alle gegevens in het LVS werden bijgehouden. Het besluit werd genomen om het onderwijs binnen de school naar een hoger nivo te brengen door middel van het creëren van een rijke leeromgeving voor de leerlingen en een goed werkklimaat voor het team met als doel de leerresultaten van de leerlingen te verhogen. We besloten te beginnen bij het leesbeleid omdat we er beiden van overtuigd zijn dat dit het fundament is van ons onderwijs. Vernooy (2006) noemt lezen een basisvaardigheid die nodig is bij alle vakgebieden. Een goede leesvaardigheid is bepalend voor de schoolloopbaan, het

sociaal-emotioneel functioneren en het latere maatschappelijk functioneren. Wat opviel in onze toetsgegevens was dat de einddoelen van groep 3 op het gebied van technisch lezen, door een forse groep leerlingen niet gehaald werden. Vanaf groep 4 werd deze groep steeds groter. Naast de gegevens uit het LVS hebben we ook naar het resultaat van de CITO-eindtoets groep 8 gekeken. Hierin zien we, vergeleken met de afgelopen vijf jaar, een dalende lijn. Ons besluit om actie te gaan ondernemen werd aangemoedigd door de Inspecteur. Tijdens een visitatie aan onze school constateerde de inspecteur eveneens een dalende lijn in toetsgegevens en vond de resultaten van de CITO-eindtoets erg verontrustend. De aanmoediging van de Inspecteur had als reden het verder afzakken van de toetsresultaten te stoppen en daarmee ook een “onder toezichtstelling” te voorkomen. Naast de bevindingen van de inspecteur en onszelf waren er nog meer signalen.

2.3 Signalen door collega's uit het werkveld.

Tijdens korte gesprekken met groepsleerkrachten over problemen met individuele kinderen en tijdens groepsbesprekingen worden duidelijke signalen afgegeven. Van alle leerlingen haalt 50% de einddoelen van lezen, waardoor het lesgeven wordt bemoeilijkt. Het leestempo blijft in de hogere groepen achter waardoor leerlingen niet aan het zelfstandig voorbereiden van een tekst toekomen en veel problemen hebben met het begrijpen van de tekst. Dit geldt niet alleen voor de technisch- en begrijpend leeslessen maar ook bij de andere vakgebieden. Zoals de rekenvaardigheid met duidelijke signalen bij de redactiesommen en bij het vak wereldoriëntatie. Opvallend is dat een verminderde werkmotivatie bij de leerlingen regelmatig wordt benoemd. Deze verminderde motivatie wordt duidelijk aangegeven op het gebied van lezen maar ook op andere gebieden. Als oplossing worden er compenserende maatregelen genomen. Compenserende maatregelen zijn het verkleinen van de taak, eerst de bloktoets maken en op basis van het resultaat de hoeveelheid werk bepalen, methodeboeken mee naar huis geven en het aan grote groepen voorlezen van de Cito-toetsen. Het verkleinen van de taak heeft als gevolg dat een leerling minder oefent, zijn vaardigheid minder onderhoudt en gemakzuchtig wordt in zijn houding omdat juf werk wegstreept. Pré-teaching vanuit de methode door ouders thuis kan een prima voorbereiding zijn op het aanbod van de leerstof in de klas maar mag nooit als enige hulp worden gezien. Van voorgelezen Cito-toetsen

maak je luistervaardigheidstoetsen en het resultaat geeft geen reëel beeld wanneer je dit niet kunt zien bij de LVS-gegevens. Deze compenserende maatregelen zijn enerzijds verklaarbaar, anderzijds vormen ze geen oplossing van het probleem. De compenserende maatregelen zijn prima voor leerlingen waarvan bekend is dat zij de einddoelen van groep 8 niet halen maar voor leerlingen van wie dat wel wordt verwacht, bieden deze maatregelen geen oplossing. Integendeel, de vicieuze cirkel van minder motivatie- minder doen- minder hoeven doen- slechtere resultaten wordt versterkt. Vanuit de literatuur is het mij duidelijk geworden dat deze compenserende maatregelen de toetsresultaten alleen verder zullen laten dalen, het probleem niet oplossen en ertoe bijdragen dat de kinderen met een grote achterstand van school gaan. Deze compenserende maatregelen zijn niet afgestemd op preventie. Steeds duidelijker wordt het beginpunt van onze vernieuwing, om het onderwijs weer in de lift te zetten.

2.4 De RT-er.

Uit de literatuur en onderzoek van ruim tien jaar geleden blijkt dat destijds werd aangenomen dat kinderen met leesproblemen een heel andere instructie nodig hadden dan de kinderen zonder stagnerende leesontwikkeling. De andere instructie bestond uit; aandacht voor hun leerstijl, inzetten RT-er buiten de klas met aparte orthotheekmaterialen en in een langzamer tempo. De RT-er binnen onze school werd ingezet voor het begeleiden van leesgroepjes. Dit gebeurde op een RALFI-achtige manier, buiten de groep. De RT-er las twee keer per week met deze groepjes apart en een vrijwilligster een derde keer. In de klas moest het groepje nog een keer zelfstandig lezen en de tekst ging mee naar huis om daar met ouders nog eens gelezen te worden. Het resultaat van deze begeleiding buiten de groep was dat de groepsleerkracht weinig inzicht hield in de leesontwikkeling van de leerlingen en dat bij de RT-er kwam verifiëren. Er ontstonden steeds grotere groepen leerlingen die voor deze hulp in aanmerking kwamen door stagnerende of teruglopende leesresultaten. De groepjes werden praktisch gezien te groot. De specifieke aandacht voor elk kind moest gedeeld worden. De groepjes lazen op basis van divergente differentiatie buiten de groep, wat de motivatie beslist niet ten goede kwam en de groep tijdens het lezen soms onhandelbaar maakte door gedrag- en motivatieproblemen. Naast dat de groepen steeds groter werden bleef het

probleem bestaan. Er kwamen steeds meer groepen bij omdat leerlingen die in groep 4 al met de RT-er lazen dit in groep 6 nog steeds deden. De RT-er maakte gebruik van orthotheekmateriaal die de leerlingen niet aansprak en ze kwam op een gegeven moment materiaal tekort. De map met teksten van Luc Koning “Speciale Leesbegeleiding” was al grotendeels doorgewerkt of de teksten pasten niet meer bij de leeftijd. Al hadden we zo het gevoel veel aan onze leesproblemen te doen, het resultaat was er beslist niet naar. Dit frustreerde niet alleen de leerlingen maar eerlijk gezegd onszelf ook.

2.5 Aanmelden zorgleerlingen.

Bij de organisatie van de zorg binnen onze school hoort zes keer per jaar een Consultatief Overleg (CO). Tijdens dit overleg zijn aanwezig een orthopedagoge van Expertis en een Preventief Ambulant Begeleider uit het Speciaal Onderwijs, beide verbonden aan onze school en de Intern Begeleider. Tijdens dit overleg worden leerlingen besproken waarbij de groepsleerkrachten vragen hebben over de specifieke aanpak in de klas en tips en adviezen willen. De deskundigen kijken met ons mee of onze manier van aanpak in de groep voor deze leerlingen de beste is. Om leerlingen te kunnen bespreken hebben we toestemming van ouders nodig. Voor elk overleg staat ongeveer anderhalf uur. De lijst met aangemelde leerlingen is inmiddels gegroeid tot 40 kinderen en 3 meedenkleerlingen. Dit aantal is erg hoog en praktisch gezien niet te bespreken in anderhalf uur. De groep ernstige leesproblemen is een vrij grote groep. De groep met problemen op het gebied van concentratie, motivatie, werkhouding, taakaanpak is vele malen groter.

2.6 Gedragsproblemen.

Onder 2.3 merkte ik reeds op dat de RT praktisch onuitvoerbaar werd. Daarbij ging er veel tijd verloren door het negatieve gedrag van de leerlingen. Leerlingen gaven heel eerlijk aan liever niet meer naar de RT te gaan. De grote groep aangemelde leerlingen voor het CO is opvallend maar ook tijdens groepsbesprekingen benoemen collega's signalen van veranderend negatief gedrag. In de klas reageren leerlingen fel op elkaar, hebben lange tenen en schuwen fysiek contact niet. Als maatregel hebben we de tijden van de pauzes gesplitst om het aantal conflicten beter aan te kunnen en wanneer er tussendoor

even buiten gespeeld wordt zijn er maximaal twee groepen op het plein. Tijdens mijn presentatie aan het team om de noodzaak van een Lees *nog* beter plan duidelijk te maken, heb ik de vraag gesteld aan de groepsleerkrachten of er volgens hen een relatie te zien is tussen kinderen met leerproblemen en kinderen met gedragsproblemen. De collega's moesten bevestigen dat het vaak over dezelfde groep kinderen gaat.

Op basis van de inventarisatie van bovenstaande signalen en gegevens hebben we besloten het leesonderwijs binnen onze school aan te pakken. Om dit op een goede manier te doen is kennis over lezen erg belangrijk.

2.7 Onderzoeksvraag

Om het onderzoek een goede richting op te sturen heb ik de volgende onderzoeksvraag met hoofd- en deelvragen geformuleerd.

De onderzoeksvraag:

Ik onderzoek het effect van een Lees *nog* beter plan t.a.v. het technisch lezen op mijn school omdat ik wil weten of een ingevoerd Lees *nog* beter plan, met daarin een duidelijke keuze voor evidence-based leesinterventies die passen binnen ons Daltononderwijs, een positief effect heeft op leeswinst voor alle leerlingen teneinde het technisch leesniveau van alle leerlingen te verbeteren en te onderhouden zodat zij een grotere kans maken op betere leerresultaten.

Hoofdvraag:

Welke interventies kunnen we op school toepassen met als doel;

- De leesmotivatie te verhogen.
- Alle leerlingen de mogelijkheid te geven het technisch lezen te ontwikkelen en het niveau te behouden.
- Hiaten in de doorgaande lijn van technisch lezen te vullen.
- Leeswinst voor alle leerlingen.

Deelvragen:

Op welke manier kan ik het technisch lezen van gr.3 t/m 8 zo vorm geven dat alle leerlingen leeswinst boeken?

1. Wat is technisch lezen?
2. Waarom zijn er kinderen met leesproblemen?
3. Wat is ons leesniveau op school?
4. Waarom zijn er interventies noodzakelijk?
5. Hoe groot was de vooruitgang van het technisch lezen voor de interventies?
6. Hoe groot is de vooruitgang van het technisch lezen na de interventies?
7. Welke interventies zijn er?
8. Waar moeten we aan denken als de interventies bij ons Daltononderwijs moeten passen?
9. Welke interventies kunnen in de klas- door de RT'er - klassenoverstijgend?
10. Waarom leeswinst voor alle leerlingen.?
11. Waarom praktisch toepasbaar?
12. Hoe wordt het onderzoek opgebouwd?
13. Welke toetsen gebruiken we voor de nulmeting?
14. Hoe komen we tot een goede beginsituatie?
15. Welke interventies hebben recentelijk aangetoond dat ze effect hebben?
16. Welke faciliteiten (tijd/materialen) hebben we nodig?

Hypothese:

Zullen de technisch leesniveaus van de leerlingen stijgen of zelfs sneller stijgen bij gebruik van vernieuwde interventies?

Als we gebruik maken van evidence-based leesvormen in een goed georganiseerd leesprogramma dan zullen de technisch leesniveaus van alle leerlingen sneller stijgen.

3. Technisch lezen.

In dit hoofdstuk wordt omschreven wat lezen eigenlijk is. Hoe het proces van technisch lezen op gang komt om zich uiteindelijk te ontwikkelen tot het vlot kunnen lezen van een tekst. Hoe gaat het “leren lezen” over in het “lezen om te leren”.

3.1 Wat is lezen?

Lezen is een vaardigheid die ons in staat stelt via schriftelijke taal te communiceren.

De NCTE Commission on Reading (2004) heeft een statement over lezen geformuleerd;

“Lezen wordt gedefinieerd als een complex, doelgerichte, sociaal en cognitief proces waarin de lezers tegelijk hun kennis van gesproken en geschreven taal, hun kennis over het onderwerp van de tekst en hun culturele kennis gebruiken om betekenis aan wat ze lezen te verlenen.” (<http://www.ncte.org/positions/statements/onreading>; maart 09)

Uit bovenstaande statement blijkt dat lezen geen op zichzelf staande technische vaardigheid is. Volgens Vernooij (2009) ontwikkelt geletterdheid zich vanaf de geboorte tot aan het volwassen leven op een redelijk te voorspellen manier. *“Het eindpunt is de (goede) volwassen lezer die met gemak een grote verscheidenheid aan teksten om uiteenlopende redenen kan lezen en zelfs moeilijke teksten en teksten waarin hij niet geïnteresseerd is, begrijpt.”* (Vernooij, 2009, blz.3)

3.2 Wat is technisch lezen?

Lezen is het ontcijferen van een schriftsysteem waardoor je betekenis kunt geven aan geschreven taal. Volgens Verhoeven en Aarnoutse (1999) bestaat geschreven taal uit tekens. Bij elk teken hoort een klank. De Nederlandse taal bestaat uit 34 tekens, grafemen. In het Nederlands bestaat een nauwe relatie tussen grafeem en foneem of wel de grafeem-foneemkoppeling. Er worden 34 klankzuivere klanken onderscheiden. Deze klanken zijn te verdelen in:

- medeklinkers: b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, w, z
- klinkers, die weer onderverdeeld zijn in:

korte klanken: a, e, u, i, o

lange klanken: aa, ee, uu, oo

tweetekensklanken (ook wel: digrafen): ui, ie, ei, ij, ou, au, oe, eu

Lezen begint met het visueel waarnemen van grafische tekens die weergegeven worden in de vorm van lijnen, bogen, stokjes en rondjes. Aarnoutse en Verhoeven (2003) beschrijven het proces van lezen als volgt; onze ogen maken tijdens het lezen sprongtjes van gemiddeld 8 tot 9 letters langs de regel van een tekst. De ogen maken fixaties door tussentijds even stil te staan. De grafische informatie houden we tijdens deze fixaties 200-250 milliseconden vast om te komen tot de woordherkenning. Naast de visuele waarneming speelt de verklanking ook een rol. Verklanking betekent dat de letters één voor één worden omgezet in klanken, de klanken worden samengevoegd tot een woord. Dit noemen we decoderen. Dit proces verloopt via eerst de herkenning van letters of lettercombinaties, van delen van woorden zoals lettergrepen, herkenning van de opbouw van woorden naar herkenning van het hele woord.

De schriftcode wordt omgezet in een klankcode.

3.3 Hoe ontwikkelt lezen zich?

Smits en Braams (2006) omschrijven leren lezen aan de hand van vier leesstadia;

1. De pre-alfabetische fase; de eerste kennismaking met letters waarbij herkenning optreedt en deze letter gekoppeld wordt aan hun eigen naam. De taalvaardigheden ontwikkelen zich en ze krijgen inzicht in specifieke wordeigenschappen als rijm en alliteratie (= stafrijm zoals; *Liesje leerde Lotje lopen langs de lange Lindelaan, maar toen Lotje niet wou lopen, toen liet Liesje Lotje staan.*)

Deze fase is erg belangrijk omdat de kinderen betekenis leren halen uit geschreven tekst.

2. De partieel alfabetische fase; Kinderen lezen woorden omdat ze een beperkt aantal tekens in die woorden kunnen omzetten in klanken. Ze lezen op basis van partiële verklanking van de letters en niet op basis van een volledige beheersing van het systeem van klank-letterkoppeling.

3. De volledig alfabetische fase; Hierin leert het kind door impliciet of expliciet onderwijs alle grafeem-foneemrelaties. Het kind gaat spellend lezen en plakt de klanken aan elkaar tot een woord.
4. De geconsolideerde alfabetische fase; In deze fase gaat het kind over tot een geleidelijke automatisering van de directe letter-klankkoppeling en leert de morfologie van woorden. (= opbouw van woorden met voor- en achtervoegsels) In deze fase leert het kind langzaam vloeiend lezen. Oefenen is noodzakelijk om de vaardigheid te vergroten.

Volgens Vernooy (2004) wordt een kind niet als lezer geboren. Geen enkel kind leert lezen op een natuurlijke manier, zoals spreken, door interacties met een volwassene of in een rijke leeromgeving. Lezen is een vaardigheid die aangeleerd moet worden. Beginnende lezers moeten leren betekenis aan geschreven taal te geven door geschreven taal om te zetten in klanken. De optische vormen moeten met klanken verbonden worden. Dit decoderen moet geautomatiseerd worden tot het vlot leren lezen van een tekst. Naast het fonemisch bewustzijn, het belang van de letter-klankkoppeling tot het vlot leren lezen is de woordenschat en het ontwikkelen van het leesbegrip erg belangrijk. *“Een vaardige lezer worden, is een reis die vele stappen kent.”* (Vernooy, 2004 blz. 17)

Docent, onderzoeker en schrijver op het gebied van lezen Chall (1967) spreekt over zes fasen in de leesontwikkeling.

Stage 0; The child is increasing their conceptual knowledge and beginning to develop an understanding of the world around them. (age; birth to age 6)

Stage 1; The Stage 1 reader is attempting to break the code of print. (Age; 6-7)

Stage 2; They recognize patterns of words and reach a level of automaticity in word recognition. This new found ability enables the reader to become more fluent. (Age; 7-8)

Stage 3; Now the reader must use reading as a tool for acquiring new knowledge. (Age 8-14)

Stage 4; Stage 4 readers are able to deal with layers of facts and concepts and have the ability to add and delete schema previously learned. (Age 14-18)

Stage 5; They now have the ability to synthesize critically the works of others and are able to form their own educated stance on the subject. (Age 18 and above)

Fasen 0 tot en met 3 komen overeen met de fasen omschreven door Smits en Braams (2006). Fase 4 en 5 laten de ontwikkeling na de basisschool zien waarbij ook de ontwikkeling van de kinderen zelf, hun persoonlijke ontwikkeling, het leren van een eigen standpunt innemen een grote rol speelt.

Samenvattend kunnen we de doorgaande lijn van technisch lezen als volgt weergeven;

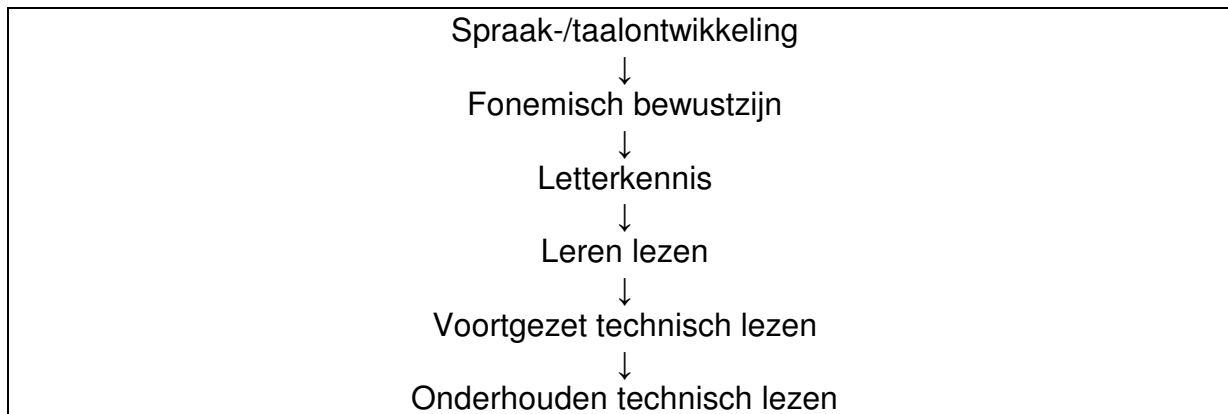


Fig. 3.0 Doorgaande lijn technisch lezen.

Waarbij er voortdurend aandacht moet zijn voor de woordenschat.

Wat er gebeurt tijdens de leesontwikkeling in onze hersenen omschrijft Billiaert (1996) in twee theorieën. De eerste theorie is het twee-routemodel. Ook wel informatieverwerkingsmodel genoemd. Dit model gaat ervan uit dat er in onze hersenen een mentaal lexicon bestaat. Een soort encyclopedie waar je verschillende informatie opslaat. Dit mentaal lexicon bereik je via de directe woordherkenning ook wel de lexicale route of via de indirecte route ook wel de fonologische route. De tweede theorie is het connectionistisch model. Dit model gaat niet uit van een groot informatiedeel in onze hersenen maar van een netwerk van fragmenten. De combinatie van fragmenten is een functionele eenheid. Fragmenten zijn grafeem-foneemkoppeling, maar ook letterclusters of kop- en staartstukken. Ze liggen niet vast in een informatiecentrum maar zijn tijdelijk te activeren. Het leren lezen gaat via covariatie. “Co-“ staat voor samengaan tussen klank en beeld. “-Variatie” staat voor veranderlijkheid. Tijdens de leesontwikkeling bouw je in je hersenen een netwerk op van functionele eenheden die steeds meer versterkt worden.

3.4 Waarom is leren lezen belangrijk?

Het motto van Vernooy (2009) is;

“ Goed leren, kunnen en blijven lezen is een mensenrecht!”

Gezien het feit dat 85% van het schoolcurriculum uit geschreven taal bestaat zijn de cijfers van de Onderwijsinspectie verontrustend. Volgens het Onderwijsverslag van de Inspectie (2006-2007) beginnen de leesproblemen in het basisonderwijs. Van de leerlingen die na groep 8 de basisschool verlaten zit 10% van de leerlingen met technisch lezen op begin niveau groep 6 en 15% van de leerlingen zit met technisch lezen op eind niveau groep 6. Met als gevolg dat de leerlingen in het voortgezet onderwijs niet zelfstandig de lesboeken kunnen lezen. In 1994 gaf Vernooy al drie redenen waarom leren lezen van groot belang is;

1. Een goede leesvaardigheid vormt de basis voor een succesvolle schoolloopbaan. Niet goed kunnen lezen heeft meestal ook negatieve gevolgen voor de schoolresultaten op andere gebieden. Sommige leerlingen moeten doubleren of worden verwezen naar het speciaal basisonderwijs.
2. Niet (goed) kunnen lezen heeft vaak negatieve gevolgen voor het latere maatschappelijk leven. In onze samenleving neemt geschreven taal een belangrijke plaats in.
3. Het beleven van plezier aan het lezen.

In 2006 vult Vernooy zijn lijst van drie redenen aan met de volgende belangrijke knelpunten;

4. Het niet goed technisch lezen heeft effect op het begrijpend lezen. Wanneer een leerling niet vlot kan decoderen komt zijn korte termijngeheugen in de knel en kan hij te weinig aandacht besteden aan de inhoud van de tekst.
 5. Uit onderzoek is gebleken dat ongeveer de helft van de leerlingen met leesproblemen ook gedragsproblemen krijgt. Ze ontwikkelen een negatief zelfbeeld en raken gedemotiveerd. (Daarover in de paragraaf “Wat gaat er vaak mis”meer.)
 6. Verder laat onderzoek zien dat 75% van de drop-outs in het voortgezet onderwijs over een slechte leesvaardigheid beschikt. Zij worden gebruikers van sociale voorzieningen i.p.v. actieve deelnemers aan de kenniseconomie.
- “ Geletterd zijn opent of sluit deuren.” (Vernooy, 2009)*

3.5 Wat kenmerkt effectief leesonderwijs?

Goed en effectief leesonderwijs heeft drie doelen;

1. kinderen moeten nauwkeurig en vlot leren lezen
2. kinderen moeten begrijpen wat ze lezen en kunnen leren van teksten
3. kinderen moeten gemotiveerd zijn om te lezen en kunnen waarderen wat ze gelezen hebben.

Door het vergelijken van drie artikelen (Bus(2005), Bosman(2007), Vernooy(2002)) over effectief leesonderwijs zijn de volgende overeenkomende kenmerken geïnterpreteerd die van belang zijn bij goed leesonderwijs;

- Een “talige” omgeving met veel aandacht voor fonemisch en fonologisch bewustzijn om de elementaire leeshandeling vlotter te laten verlopen.
- Een doelgerichte en planmatige aanpak. Hoge doelen zijn erg belangrijk voor het leren van de leerlingen. Ze tonen de verwachtingen aan van de school en de groepsleerkrachten over de mogelijkheden die zij voor de leerlingen zien. De leerlingen weten wat er van hen verwacht wordt. Om de doelen te bereiken moet je werken volgens een van tevoren bedacht plan.
- (vroegtijdig) signaleren. Voorkomen is beter dan genezen. Het is van groot belang de problemen zo vroeg mogelijk te onderkennen en aan te pakken omdat interventies die vroeg in het leven van een kind plaatsvinden het meest effectief zijn.
- Veel aandacht voor de woordenschat. Rondom het hele proces van technisch lezen speelt woordenschat een belangrijke rol. Het is belangrijk om uiteindelijk te komen tot begrijpend lezen en leren.
- Interactief voorlezen. Ter vergroting van de woordenschat, als voorbeeld voor een leesattitude en ter ontwikkeling van het tekstbegrip.
- Een multisensorieel aanbod. Zoals visueel, motorisch en tactiel.
- Een kwalitatief hoogwaardige instructie. Lezen leer je niet zomaar. Je hebt er instructie voor nodig. Wanneer er sprake is van een risicoleerling dan is die gebaat bij meer instructie en instructie in kleinere groepen.
- Herhalen en oefenen. Doe niet iets anders maar herhaal vaker en oefen meer.

3.6 Wat gaat er vaak mis?

Internationaal onderzoek (Lyon,2004) en Nederlands onderzoek (Vernooy,2006) tonen aan dat kwaliteitsproblemen in het leesonderwijs de oorzaak zijn van leesproblemen. Onder kwaliteitsproblemen verstaan zij;

- Het ontbreken van doelen voor leesonderwijs
- Onvoldoende expliciete instructie
- Leesmethoden niet volledig behandelen
- Onvoldoende tijd aan lezen besteden.
- Zwakke lezers niet meer tijd geven
- Geen of inefficiënte differentiatie
- Ontbreken van goede leesdeskundigheid bij leerkrachten

“Met tevens de wetenschap dat in 40 % van de kleutergroepen onvoldoende aandacht wordt besteed aan vaardigheden die een kind nodig heeft om goed te kunnen leren lezen, zoals fonologische vaardigheden en letterkennis”.(Vernooy, 2006, blz.12) Wanneer het kwaliteitsprobleem leidt tot een leesprobleem bij een leerling dan krijgt die leerling te maken met faalervaringen (zie fig.3.1). Volgens Smits en Braams (2006) vermindert de motivatie als een leerling zichzelf als incompetente lezer gaat zien. Faalervaringen hebben een negatieve invloed op het leerproces. Faalervaringen leiden tot een vermindering van het zelfvertrouwen en tot het verlies van controle over de situatie. Een kind gaat zich erg ongelukkig voelen. Het tekstaanbod in de klas wordt moeilijker en door een vermindering van de motivatie leest het kind minder met als gevolg dat de woordenschat zich langzamer ontwikkelt en de prestaties op de andere vakken ook achteruit gaat. De faalcyclus kan een kind vaak moeilijk zelf ombuigen.

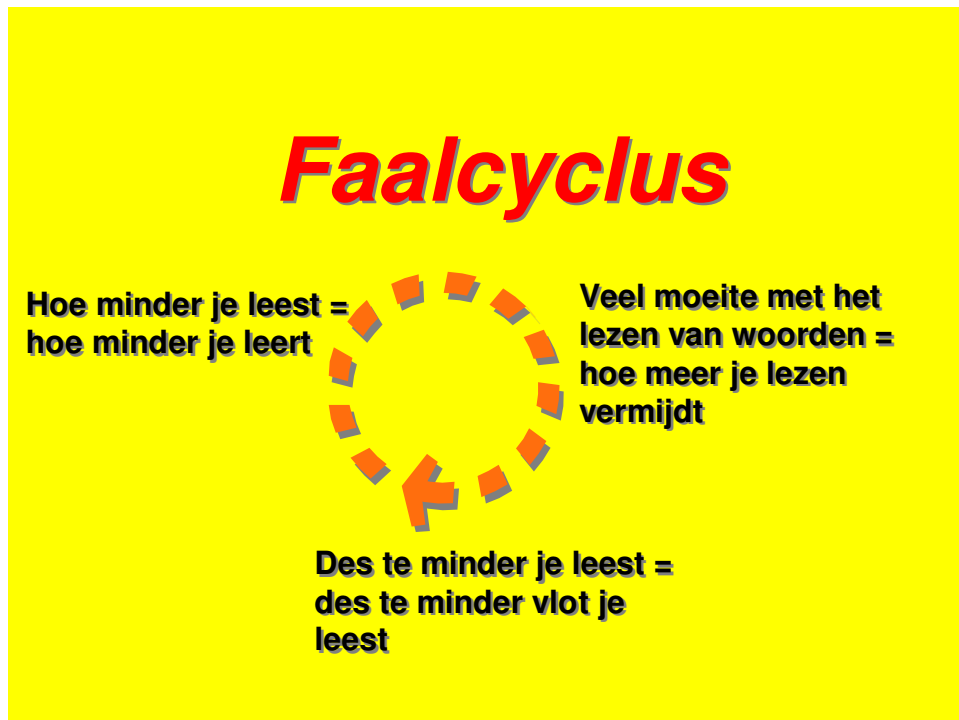


Fig.3.1; Faalcyclus.

“Ernstige leerproblemen kunnen leiden tot een verlies van plezier in het leren, in school en soms in het leven.” (Smits en Braams, 2006)

Wentink en Verhoeven (2001) sluiten aan bij de faalcyclus. Zij zijn van mening dat wanneer iemand erg veel moeite moet doen om een bepaalde vaardigheid te leren, de motivatie om te leren in gevaar komt. Wanneer een kind moeite heeft met leren lezen en dit proces zeer moeizaam blijft verlopen dan hebben kinderen de neiging om het op te geven. Billiaert (1996) heeft hierin een duidelijke stelling; *“Wanneer een kind leesproblemen heeft, dan ben je uiteraard met lezen bezig. Wat je precies doet is misschien niet eens zo belangrijk, als je er maar voor zorgt dat het kind er zich goed bij voelt en gemotiveerd blijft.”*

Het is onze taak dit voor alle kinderen te voorkomen. Alle kinderen hebben recht op een gelukkig, leerzaam leven waarbij wij voorwaarden moeten scheppen zodat elk kind zich zo optimaal mogelijk kan ontwikkelen met als doel van elk kind een goede lezer te maken zodat deuren worden geopend.

3.7 Wat zijn evidence-based interventies?

De leesproblematiek heeft niet alleen gevolgen voor de leerlingen in het onderwijs maar ook voor de samenleving. Zoals eerder aangegeven in hoofdstuk 3.4

bepaalt je leesvaardigheid voor een groot deel je latere maatschappelijke functioneren. Geschreven taal neemt een belangrijke plaats in. Wanneer je je niet zelfstandig kunt redden met geschreven taal zijn je kansen in de maatschappij minimaal. Daarom is het van groot belang dat scholen gebruik gaan maken van evidence-based interventies in het leesonderwijs met als doel dat alle leerlingen functioneel geletterd zijn wanneer ze de basisschool verlaten. De evidence-based interventies zijn methoden waarbij wetenschappelijk is aangetoond dat het effectief is. Vanuit de onderwijsprincipes van een aantal jaren geleden zijn kleuterjuffen ervan overtuigd dat kleuters “rijp” (eraan toe) moesten zijn om te leren lezen. Nu bewijst wetenschappelijk onderzoek dat we daar niet op moeten gaan wachten maar direct moeten starten in groep 1 met een rijk taalaanbod waarbij we volgens Smits en Braams (2006) ons moeten richten op de mondelinge taalvaardigheid, de luistervaardigheid en de vaardigheden met de geschreven taal. Vanuit wetenschappelijk onderzoek van Allington en Stahl (Vernooy, 2006, blz 54) blijkt de professionele aanpak van de RT-er te leiden tot cognitieve verwarring en “dubbel leren” bij de zwakke leerling. Nu weten we dat kinderen met leesproblemen meer baat hebben bij een goede instructie met betrekking tot de leesvaardigheid die alle leerlingen moeten verwerven. Dit kunnen we bereiken door meer instructietijd te geven, meer oefentijd, meer coaching en het zorgvuldig volgen van de leesontwikkeling. Het Onderwijsverslag van de Inspectie (2008) geeft aan hoe scholen zonder zwakke lezers zich onderscheiden van scholen met zwakke lezers. *“Scholen zonder zwakke lezers toetsen en analyseren de leesvorderingen beter, stellen onderwijsbehoeften van zwakke lezers vast, letten erop dat ook zwakke lezers minimum doelen bereiken, geven extra feedback en hulp en activeren de betrokkenheid van zwakke lezers door variatie in werkvormen”.* (blz.168) Tevens geeft het Onderwijsverslag (2008) aan dat er leerwinst zal zijn voor zwakke leerlingen wanneer er sprake is van preventie. Dit kan alleen bij vroegtijdig signaleren en interveniëren. Waarbij de groepsleerkracht de instructietijd voor zwakkere lezers uitbreidt en expliciete en directe instructie geeft. Vernooy (2006) spreekt over een evidence-based leesprogramma waarbij aandacht moet zijn voor de componenten waarvan onderzoek bij herhaling aangeeft dat ze van cruciaal belang zijn om tot goede lezers te komen. In het programma moet aandacht zijn voor mondelinge taalvaardigheid, fonemisch bewustzijn, ervaringen met geschreven

taal, systematische aandacht voor letter-klankkoppelingen, auditieve synthese, vlot leren lezen, woordenschat, leesstrategieën en motivatie voor lezen. Tevens moet er rekening gehouden worden met kenmerken van effectief onderwijs. Dat zijn doelgericht onderwijs, een goede opbouw van de methode, effectieve instructie, effectieve interventies voor zwakke lezers, voldoende tijd, goede interne differentiatie en toetsen om vroegtijdig risicoleerlingen te kunnen opsporen en om de leesontwikkeling te kunnen monitoren. Wentink en Verhoeven (2001) geven hun opvattingen over effectieve leesbegeleiding en noemen; goede directe instructie, instructie van deelvaardigheden die betekenis heeft voor leerlingen en waarbij het begrijpend lezen betrokken wordt, sociaal leren van elkaar door kinderen met verschillende niveaus bij elkaar te zetten, strategisch leren, uitbreiden effectieve leestijd, convergente differentiatie wat betekent dat de individuele begeleiding een uitbreiding is van de groepsleesles, begeleiding zolang mogelijk in de groep en de rol van de ouders. Het verschil tussen Vernooy (2006) en Wentink en Verhoeven (2001) zit in het startpunt van begrijpend lezen. Vernooy spreekt over de fase na het technisch lezen en noemt dit “vlot leren lezen”. Vlot leren lezen is de vaardigheid om snel, vlot, moeiteloos en automatisch te lezen met weinig bewuste aandacht voor de leesteknik, zoals de letter-klankkoppeling. Volgens Vernooy is vlot lezen de brug tussen technisch lezen en begrijpend lezen. Volgens Vernooy (2006) heeft het geen zin vroeg te beginnen met begrijpend lezen maar zouden we dit pas in groep 5/6 moeten aanbieden. Verhoeven en Wentink (2001) zijn van mening dat het bij lezen uiteindelijk gaat om het begrijpen van het verhaal. Daarom vinden zij dat technisch lezen en begrijpend lezen vanaf het begin geïntegreerd moeten worden in alle activiteiten rond het leren lezen. Zij spreken ook van het sociaal leren. Kinderen leren veel van elkaar als ze met elkaar praten over hun werk. Ze zien goede voorbeelden van anderen en leren te kijken naar hun eigen werk. Vernooy (2006, artikel) legt sterk de nadruk op instructie door de groepsleerkracht. Naar mijn mening kunnen technisch lezen en begrijpend lezen nooit los van elkaar worden gezien. Wanneer we kinderen technisch leren lezen is het begrijpen van de gelezen tekst een sterke motivatie om verder te lezen. Ook kinderen die heel druk zijn met het technisch leesaspect willen graag weten waar het verhaal over gaat. Wanneer we in de fase komen van interventies is het praten over en begrijpen van de tekst nog steeds een grote motivatie om door te lezen en kunnen we bij moeilijke woorden

letten op het technisch leesaspect van dat woord maar ook op de betekenis zodat we de woordenschat vergroten en het begrijpend lezen activeren en daarbij voldoen aan het strategisch leren. Technisch lezen en begrijpend lezen horen niet achter elkaar maar naast elkaar.

4. Stappenplan invoeren Lees *nog* beter plan.

Stappenplan invoeren Lees *nog* beter plan.

September 2008	Screening toetsgegevens school	Door directeur en IB Suzanne met het oog op de prestatie op schoolniveau
Sept.- dec. 2008	Opvangen van signalen uit het werkveld.	Signalen afkomstig uit school van groepsleerkrachten, RT-er, leerlingen. Maar ook van buiten school; inspecteur, orthopedagoog.
Jan. 2009- maart	Literatuurstudie; Wat is lezen en wat werkt?	Door de IB-er.
Januari	Afname AVI en DMT om met deze gegevens noodzaak Lees <i>nog</i> beter plan aan te tonen.	IB organiseert. Toetsen m.b.v. anderen.
april	Opstellen nieuw beleid lezen n.a.v. evidence-based methoden passend binnen het Daltononderwijs en Coöperatief leren.	IB
mei	Presentatie beleid middels ppt aan directeur met onderbouwing van de noodzaak ervan.	IB
mei	Presentatie beleid middels ppt aan het team met onderbouwing van de noodzaak ervan.	IB
mei	Formeren werkgroep om leesbeleid passend in ons onderwijs vorm te geven	IB vraagt vrijwillige collega's en leidt de werkgroep.
Mei-juni	Vergadering beleggen werkgroep. Praktisch invullen leesbeleid met duidelijke afspraken	IB en werkgroep.
juni	Vaststellen nieuw beleid en ingangsdatum aanvang beleid tijdens plenaire vergadering.	IB en gehele team.
Eind juni	Afname AVI en DMT als beginsituatie voor invoer leesbeleid na de zomervakantie	IB organiseert. Toetsen m.b.v. anderen.
Eind juni	Groepsleerkrachten bepalen vooraf de drie niveaugroepen van de nieuwe klas. Zij bepalen nu samen met de	Groepsleerkrachten.

	maatjesgroep de tutoeren-duo's.	
Na de zomervakantie van 2009	Nieuwe leeswerkgroep met collega's vanuit het taakbeleid.	IB = taalcoördinator aangevuld met 4 collega's.
31 augustus '09	Start Lees <i>nog</i> beter plan in de school.	
september	Start stuurgroep BOOM (Beter Onderwijs Op Maat) met als doel professionalisering leesbeleid van groepsleerkrachten.	Directeur, bouwcoördinatoren, twee deskundigen van Expertis.
september	Doorgaande lijn groep 1 en 2 naar groep 3.	Groepsleerkrachten kleuters en groep 3 en deskundige Expertis en directeur.
september	Samenvoegen alle afspraken in Lees <i>nog</i> beter plan. Nieuw kader. (2)	IB.
oktober	Wisseling tutoeren i.v.m. motivatie.	Groepsleerkrachten.
oktober	Aanschaf nieuwe leesboeken.	Leden uit de werkgroep.
november	Tussenmeting middels AVI. Om tutorentekort beter op te lossen.	IB organiseert. Toetsen m.b.v. anderen.
januari 2010	Afname AVI en DMT als meeting geboekte vooruitgang en als eindmeting meesterstuk IB.	IB organiseert. Toetsen m.b.v. anderen.
Vanaf januari	Scholing BOOMproject gaat verder.	Team.
	Borgen leesbeleid	IB en werkgroep lezen.
	Monitoren toetsgegevens.	IB.
maart	Presenteren opbrengst Lees <i>nog</i> beter plan aan het team.	IB.

5. Ontwikkeling Lees *nog* beter plan.

Om te bepalen welke leesinterventies we gaan inzetten heb ik drie voorwaarden als uitgangspunt genomen.

1. We willen gebruik maken van een evidence-based programma omdat veel onderzoek op het gebied van technisch lezen van de afgelopen jaren genoeg gegevens heeft opgeleverd om te bepalen wat effectief is. Daardoor is het niet nodig zelf het leeswiel uit te vinden.

2. De ingezette leesinterventie moet snel resultaat laten zien. Omdat kinderen recht hebben goed te leren lezen. Goed leren lezen heeft positieve effecten.

3. Groepsleerkrachten moeten snel succeservaringen opdoen omdat die leiden tot een cultuuromslag in het team. Snel resultaat motiveert leerlingen en groepsleerkrachten. Het toont aan dat de aanpak werkt en motiveert om de aanpak vol te houden.

De volgende leesverbeteringsprojecten laten zien dat het mogelijk is in één á twee jaar de leesresultaten te verbeteren.

- *Het BOV-interventieproject; Beginnend lezen en omgaan met verschillen.*

In de periode 1999-2002 deden 30 basisscholen in Nederland mee aan het BOV-project. Vernooy(2002) omschrijft als doel van het project vooral de leesuitval in de eerste jaren te verminderen door leerkrachten beter met verschillen tussen leerlingen om te laten omgaan. Op doelgerichte wijze via het directe instructiemodel met extra tijd en activiteiten voor risico- en zwakke lezers werd gewerkt aan het terugdringen van het aantal leerlingen met leesuitval. De interventies van het BOV-project voor technisch lezen heeft een daling van bijna 22% zwakke leerlingen naar nog geen 5% laten zien. (Vernooy, 2009)

- *Het project Leesimpuls Speciaal Basisonderwijs (LISBO).*

In 2002 startte het LISBO-project in het speciaal onderwijs. Met als doel meer leerlingen in het speciaal onderwijs op het niveau van AVI 9 te krijgen. Binnen het project wordt gewerkt aan het verbeteren van het vlot leren lezen m.b.v Estafette, Leesweg Plus en RALFI. Vernooy (2006,artikel) vermeldt dat bij de start van het project slechts 6% van de leerlingen AVI 9 lazen. Na twee jaar was dit 65% en na drie jaar was dit 70%.

- *HARD- interventieproject.*

Voortvloeiend uit de ervaringen van het BOV-project en het LISBO-project is vanaf 2004 het HARD-interventieproject ontstaan. Met als doel binnen basisscholen de leesuitval terug te brengen tot 5% en binnen de SBO-scholen een vooruitgang van twee AVI-niveaus per jaar voor 90% van de leerlingen. Dit project besteedt aandacht aan het vlot leren lezen in het basis- en speciaal onderwijs bij kinderen met HARDnekkige leesproblemen en Dyslexie. In het Masterplan Dyslexie Eindrapport (2006) wordt als conclusie gesteld dat er een forse slag is gemaakt ten aanzien van leesproblemen en dyslexie in het primair onderwijs. Er is veel belangstelling voor nascholing, er is oog voor vroegtijdige signalering en inzet op beleid.

- *Het project Leesverbeterplan.*

In 2006 is in Enschede gestart met de Pilot Taalbeleid Onderwijsachterstanden “Het leesverbeterplan”. Met als doel dat 95 % van de leerlingen uit groep 3 AVI-2 leest, in groep 4 AVI-5 en in groep 5 AVI-9. Vernooy (2007) omschrijft het project als een driejarig interventieproject dat de leesresultaten van de groepen 3, 4 en 5 wil verbeteren en de woordenschat van de groepen 1 tot en met 5 wil vergroten. Volgens Vernooy (2009) laat het project na twee jaar zien dat 80% van de leerlingen eind groep 3 AVI-2 leest, 83% van groep 4 leest AVI-5.

Naar aanleiding van alle lezingen die zijn gehouden in het kader van de taalpilot CPS in 2006-2007 in Enschede is een denkkader ontwikkeld door Ad Kappen (2007). Het denkkader biedt handreikingen voor scholen om een leesverbeterplan te ontwikkelen. Het is de bedoeling dat scholen een bewuste keuze maken in prioritering, inpassen in huidige leesprogramma, aansluiten bij wat school/de leerkracht al doet, geïntegreerd aanbieden van leestechneken als RALFI en CUVAR, kritisch kijken wat noodzakelijk is, via enthousiasme een olievlek-implementatie starten en geen begrijpend lezen in groep 4 maar aandacht voor vlot leren lezen en woordenschat.

Het denkkader van Kappen (2007) is als startpunt gebruikt voor het Lees *nog* beter plan van basisschool Dalton Hengelo Zuid. Er is besloten vanuit het belang van prioritering vier momenten van een half uur per week door de gehele school, groepoverstijgend te besteden aan technisch lezen en leesmotivatie. Het huidige leesprogramma is in het denkkader ingepast en dat wat school/ de leerkracht al doet

heeft een grote rol gespeeld bij de keuze van de leestechneken. De leestechneken zijn RALFI, tutorlezen en stillezen. Door gebruik te maken van dit kader voldoen we aan onze eis te willen werken met een evidence-based leesprogramma. Het is gericht op effectief leesonderwijs omdat er doelgericht gewerkt wordt, er een goed aanbod is en voldoende tijd met daarbij extra tijd voor risicoleerlingen. Er wordt directe instructie gegeven via het model basisinstructie en verlengde instructie. Er wordt proactief gehandeld. Zo is kader 1 van het Lees *nog* beter plan van basisschool Dalton Hengelo Zuid ontstaan. Zie bijlage 1.

5.1 Verantwoording keuze leestechneken.

RALFI-lezen.

Om het RALFI-lezen verantwoord in te vullen is uitgegaan van de omschrijving van de werkwijze in de literatuur van Smits en Braams (2006) en vanuit het artikel van Smits (2009). Dit artikel is onder de collega's verspreid ter bevordering van hun deskundigheid. Het herhaald lezen werd reeds gedaan door de RT-er maar de concrete invulling van het RALFI-moment was niet bij iedereen bekend. Voor de uitvoering van het RALFI-lezen wil ik rekening houden met de opmerking van Billiaert (1996) dat het herhaald lezen niet te eenzijdig mag worden en er aandacht moet zijn voor grote variaties aan woorden, woordcombinaties en zinswendingen. In de RALFI-groep komen de kinderen die de einddoelen van het leerjaar ervoor niet gehaald hebben of verder achterliggen. Met hen wordt vier keer per week een half uur gelezen op basis van de principes van RALFI. Smits (2009) noemt het centrale doel van RALFI het verbeteren van de vloeiendheid van het lezen en daarmee het leesniveau. Het is gebaseerd op het principe van herhaald lezen. RALFI is een methode waarbij leerlingen met leesproblemen relatief moeilijke maar boeiende teksten herhaald lezen, waarbij ze ondersteund worden door de groepsleerkracht. De leestijd wordt vergroot en de leerlingen maken meer "leeskilometers". De letters RALFI staan ieder voor een principe die van groot belang is binnen de methode;

- R = Repeated. Herhaald lezen blijkt uit wetenschappelijk onderzoek effectief te zijn voor de vloeiendheids bevordering. Wij lezen vier keer per week een half uur met dezelfde tekst.
- A = Assisted. De leerlingen worden ondersteund bij het lezen. Het lezen is daardoor nooit moeilijk. De groepsleerkracht leest de tekst voor,

daarna lezen de leerlingen de tekst pas zelf. Er wordt gebruik gemaakt van koorlezen en bij aarzeling wordt het woord meteen voorgezegd. Fouten voorkomen is beter dan ze te laten maken, dat voorkomt een foute inprenting. Het is heel belangrijk dat de groepsleerkracht zelf weet wat de onderwijsleesbehoefte van elk kind is zodat er niet alleen tijdens het RALFI-lezen aandacht aan gegeven wordt maar ook op andere momenten voldoende ondersteund kan worden.

- L = Level. RALFI gaat uit van het principe dat het voor de leesontwikkeling van zwakke lezers beter is om te werken met relatief moeilijke teksten. Mits er gebruik gemaakt wordt van ondersteuning d.m.v. voor-, koorlezen, voorzeggen en herhaald lezen. Wij werken met de teksten van Nieuwsbegrip. Daarin zijn meerdere niveaus. Het onderwerp is actueel en in de gehele klas te gebruiken. Wat weer ten goede komt aan de motivatie.
- F = Feedback. D.m.v. directe feedback krijgen foutief gelezen woorden geen kans om in te slijpen. Positieve feedback is erg belangrijk. In de klas merken de groepsleerkrachten dat de kinderen groeien door directe positieve feedback. Het enthousiasme om te lezen groeit.
- I = Interactie. Tijdens het voorlezen is het belangrijk dat er enthousiaste interactie is over de inhoud. Door de actualiteit van de teksten van Nieuwsbegrip is dit erg goed mogelijk.
- I = Instructie. Tijdens RALFI staat de betekenis en beleving van het lezen centraal. Daarbij is het belangrijk dat de tekst goed begrepen wordt. Woordbegrip is daarom erg belangrijk. We stellen uit de tekst van Nieuwsbegrip twee woorden centraal die we benaderen op de CUVAR-manier. Daarbij maken we ook gebruik van ons Coöperatief leren op basis van denken-delen-uitwisselen. Tijdens de RALFI-tijd wordt hier kort aandacht aan geschonken maar dit komt later op de dag in de gehele groep terug.

De groepsleerkrachten houden zich vast aan de concrete uitvoering van het programma zoals Smits die in haar artikel (2009) omschrijft. Doordat de andere leerlingen tutorlezen of stillezen ontstaat er tijd om het RALFI-lezen in de groep, door de groepsleerkracht volledig te laten uitvoeren.

Tutorlezen.

De leerlingen die op niveau van de jaargroep lezen maar het einddoel nog niet behaald hebben willen we begeleiden om de leesontwikkeling te laten groeien. Deze groep leerlingen heeft nog veel baat bij samen lezen, samen erover praten en gecorrigeerd worden. Aangezien de groepsleerkracht instructie geeft aan de RALFI-groep zal de begeleiding voor deze leerlingen door een ander gedaan moeten worden. Binnen ons Daltonsysteem zijn de leerlingen gewend aan het samenwerken. Dit is dan een groepsgebonden samenwerkingsysteem. Waarbij leerlingen aan elkaar vragen mogen stellen wat betreft de leerstof. Daarnaast werken leerlingen samen tijdens het maken van projecten, spreekbeurten etc. Tijdens toneelvoorstellingen, die een aantal keren per jaar gegeven worden, zijn er wel groepsoverstijgende samenwerkingen. We hebben goede ervaringen met het hulp geven aan elkaar in de groep en onze leerlingen zijn dit gewend. Vandaar dat een samenwerking van leerlingen met lezen ons een goede optie leek. Om op een cognitief vakgebied groepsoverstijgend samen te werken was voor ons onbekend. Vanwege deze keuze heb ik eerst aandacht besteed aan de literatuur. Hoewel er bij ons Lees *nog* beter plan geen sprake is van begeleiding door leerlingen van leerlingen met leerachterstanden geeft Vosse (1994) een duidelijke omschrijving van het tutor-begeleidingssysteem. Zij geeft aan dat de meest voor de hand liggende doel is dat men op cognitief gebied de leerprestaties van de leerling wil verhogen. Maar ook op sociaal-emotioneel gebied kunnen we doelen bereiken. Het cognitieve doel voor ons is het verhogen van het leesniveau van alle kinderen. Omdat de tutor ook leest hopen we dat die zijn leesvaardigheid verder verbeterd maar in ieder geval bijhoudt. Het sociale doel speelt ook een grote rol. Zoals Vosse (1994) aangeeft zal het tutor-begeleidingssysteem een bijdrage leveren aan het zelfbeeld van de leerling. Doordat deze leerling zich niet-competent voelt met lezen heeft hij een erg laag zelfbeeld. Door positieve ervaringen op te doen en de leesvaardigheid te verbeteren zal het zelfbeeld groeien. Dit zal een positief effect hebben op gedragsproblemen. Mede ook omdat de leerling complimentjes ontvangt en er oog is voor positief gedrag zal dit bijdragen aan gewenst gedrag van de leerling. Volgens Vosse (1994) heeft het ook effect bij leerlingen die moeilijk contact maken met volwassenen. Vaak gaat dit contact tussen leerling en medeleerling makkelijker en

oefent de leerling deze basisvaardigheid. Het heeft ook effect op andere momenten in school, bijvoorbeeld als ze elkaar tegenkomen op het schoolplein. Er ontstaat een vertrouwensband die de sociale vaardigheden ten goede komt omdat een leerling leert communiceren en leert concreter aan te geven wat ze bedoelt. Hopelijk kunnen we ook merken dat tutorbegeleiding effect heeft op de attitude van de leerling tegenover lezen en dat het misschien zelfs in een aantal gevallen leidt tot een verbetering van de motivatie voor school en het leren. Smits en Braams (2006) verwijzen naar goede publicaties over tutorlezen en noemen het boek van Klaassen en Stienstra; Samen Beter Lezen. (1999) Daarin wordt aangegeven dat uit onderzoek is gebleken dat tutorlezen resulteert in meer zelfvertrouwen, vloeiender lezen, meer gebruik context, meer zelfcorrectie, betere leesaccuratesse en een betere fonetische vaardigheid. Tutorlezen uit de oefenmethode Samen Beter Lezen wordt gedaan met een tutor die een hoger AVI-niveau heeft dan de leerling. De tutor corrigeert op de juiste wijze en geeft feedback. Er wordt minimaal vier dagen per week geoefend maar niet te lang. Op een rustige plaats en met goed zicht op het boek. De leerling kiest zelf zijn leesmateriaal ter bevordering van de motivatie. Voor het lezen is er aandacht voor het boek en de plaatjes om voorkennis en verwachting te formuleren. Tijdens het lezen zijn er verschillende werkvormen. Na het lezen is er tijd voor feedback.

Om het tutorlezen binnen ons Lees *nog* beter plan vorm te geven hebben we ervoor gekozen vaste groepen met elkaar te laten samenwerken. Zo is groep 3 gekoppeld aan groep 6. Groep 4 aan 7 en groep 5 aan 8. De lage groepen leveren de leesleerlingen en de hogere groepen leveren de tutores. De leerling kiest het leesmateriaal. In principe wordt er gelezen in de lokalen van de leerling of tutor. Wanneer dit kan op een rustige plek buiten het lokaal dan mag dat mits er duidelijke afspraken zijn over het geluidsniveau. De tutor krijgt vooraf een instructie door zijn eigen groepsleerkracht. Er is aandacht voor het goed technisch lezen, het vlot lezen, maar zeker ook voor het sociale aspect door goed te leren hoe je mag corrigeren en hoe je complimentjes geeft. Daarvoor zijn oefeningen in de vorm van rollenspellen uitgewerkt. (zie bijlage 4 met Lees *nog* beter plankader 2)

Door dit aanpakgedrag regelmatig in de klas aan de orde te stellen hopen we de tutores te professionaliseren in het begeleiden. Het samen praten over wat wel en niet werkt leidt tot het delen van problemen en oplossingen.

Stillezen.

Met ons Lees *nog* beter plan ontstaan er binnen de groep drie niveaugroepen. Een RALFI-groep een tutorengroep en een stilleesgroep. Volgens Smits en Braams (2006) heeft stillezen een belangrijk doel. Het is de efficiëntste manier om te lezen voor je plezier en om kennis op te doen. Zij geven aan dat de implementatie van het stillezen sterk verbetert als de groepsleerkracht zelf ook leest. Dit zal binnen ons plan niet geheel lukken omdat de groepsleerkracht aan het RALFI-lezen is. Dit is ook lezen maar voldoet niet aan de voorwaarden van Smits en Braams (2006) om tijdens het stillezen niet te bewegen, geen geluid te maken en nergens op te letten. Er moeten afspraken gemaakt worden over het “wandelen”, wc-gebruik en de zitplek. We houden ons aan de afspraken die in het Lees *nog* beter plan geformuleerd staan onder stilleesbeleid. Volgend Vernooy (2007) moeten de uitgangspunten van stillezen gebaseerd zijn op het verbeteren van de leesresultaten door aandacht voor motivatie, interesse, zelf kunnen kiezen en meer tijd. Kernelementen voor het succes van het stillezen zijn elke dag een vast tijdstip in de gehele school lezen met veel leesmateriaal die gevarieerd en op verschillend niveau is. Bij de aanschaf van nieuwe boeken hebben we duidelijk rekening gehouden met de stillezers. We zijn ons er van bewust dat vooral deze groep leerlingen gemotiveerd moet worden door uitdagend en mooi leesmateriaal. Door de vernieuwde aanvulling op de schoolbibliotheek hopen we deze groep leerlingen tegemoet te komen.

6. Conclusie

Hieronder zal ik middels een aantal grafieken laten zien wat het Lees *nog* beter plan heeft opgeleverd. Hoeveel vooruitgang er waar te nemen is en wat het niveau van de leerlingen is, na achttien weken werken met het Lees *nog* beter plan. Ik heb gekozen om twee dezelfde momenten in een schooljaar met elkaar te vergelijken. Er wordt niet naar de ontwikkelingen binnen één groep gekeken maar de leerlingen uit groep drie van vorig jaar januari worden vergeleken met de leerlingen uit groep drie van dit jaar januari. Zo vergelijken we weliswaar verschillende groepen maar spreken we wel over leerlingen met hetzelfde aantal weken leesonderwijs. In mijn conclusie moeten we rekening houden met het feit dat we spreken over verschillende groepen en dat de resultaten beïnvloed kunnen zijn door de groepssamenstelling. Het ene jaar kan er sprake zijn van meer of minder zwakke of sterke lezers. Wanneer over meerdere groepen de resultaten in januari 2010 zijn toegenomen kunnen we spreken van een positieve opbrengst van het Lees *nog* beter plan zonder dat dit beïnvloed wordt door de samenstelling van de groepen. Het eerste meetmoment was januari 2009. Daarop zijn alle leerlingen van groep 3 t/m groep 8 getoetst op DMT en AVI. Deze leerlingen kregen leesonderwijs aangeboden op de manier die in hoofdstuk twee wordt omschreven. In september 2009 werd gestart met het uitvoeren van het Lees *nog* beter plan. Na achttien weken leesonderwijs, zoals omschreven in het Lees *nog* beter plan (zie bijlage 4), werd in januari 2010 opnieuw gemeten met de DMT en AVI. Beide meetmomenten worden in de grafiek weergegeven zodat zichtbaar wordt of de scores op de technisch leestoetsen zijn veranderd. In de grafiek worden de scores weergegeven in procenten omdat het aantal leerlingen in de verschillende jaren niet gelijk is.

Wanneer er gekeken wordt naar de totale opbrengst van het Lees *nog* beter plan kan er een antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag, die ik voorafgaand aan mijn ingevoerde leesbeleid heb geformuleerd.

De onderzoeksvraag;

Ik onderzoek het effect van een Lees *nog* beter plan t.a.v. het technisch lezen op mijn school omdat ik wil weten of het ingevoerde Lees *nog* beter plan, met daarin een duidelijke keuze voor evidence-based leesinterventies die passen binnen ons Daltononderwijs, een positief effect heeft op leeswinst voor alle leerlingen teneinde

het technisch leesniveau van alle leerlingen te verbeteren en te onderhouden zodat zij een grotere kans maken op betere leerresultaten.

6.1 Gegevens DMT.

Onderstaande grafieken geven de verschillen in scores aan op de technisch leestoets DMT. Toetsmoment januari 2009 wordt weergegeven als afnameperiode A (in de grafiek de blauw gekleurde staven). Toetsmoment januari 2010 wordt weergegeven als afnameperiode C (in de grafiek de paars gekleurde staven). De scores die gehaald kunnen worden lopen van A naar E. Waarbij A de hoogste score is en de scores D en E als onvoldoende tellen.

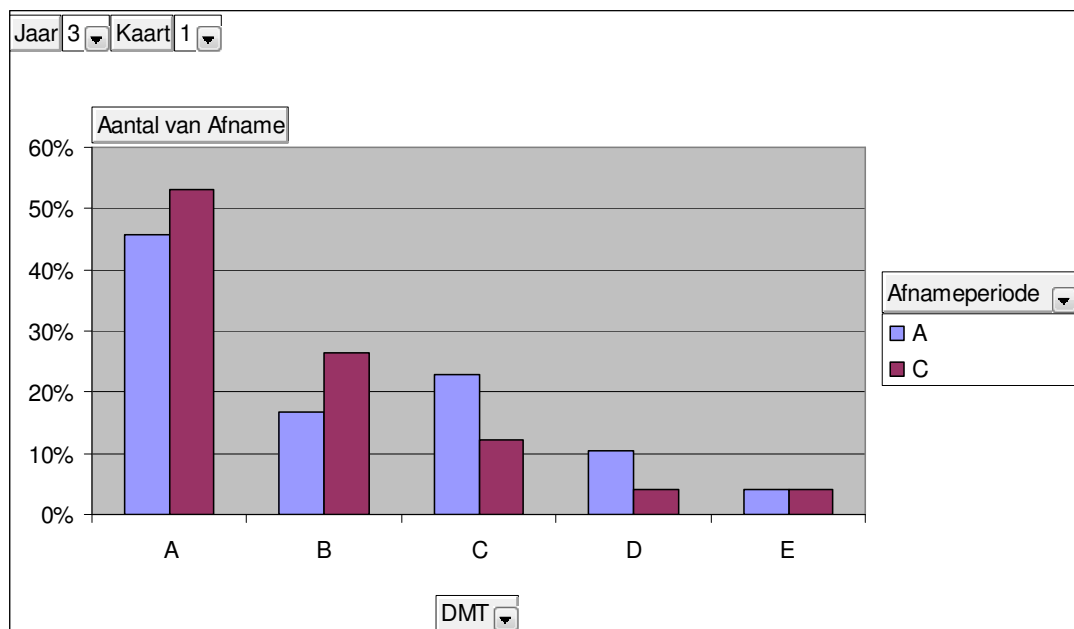


Fig.6.0; DMT groep 3 kaart 1.

Figuur 6.0 laat zien dat in januari 2010 meer leerlingen van groep drie op kaart 1 van de DMT een A- en een B-score halen. De C- en D-scores zijn afgenomen wat betekent dat er minder onvoldoendes zijn gehaald. Het aantal leerlingen met een E-score is gelijk gebleven. Door het gelijk blijven van de E-scores, door de afname van de D-scores en de toename van de A- en B-scores lijkt dit een positieve ontwikkeling.

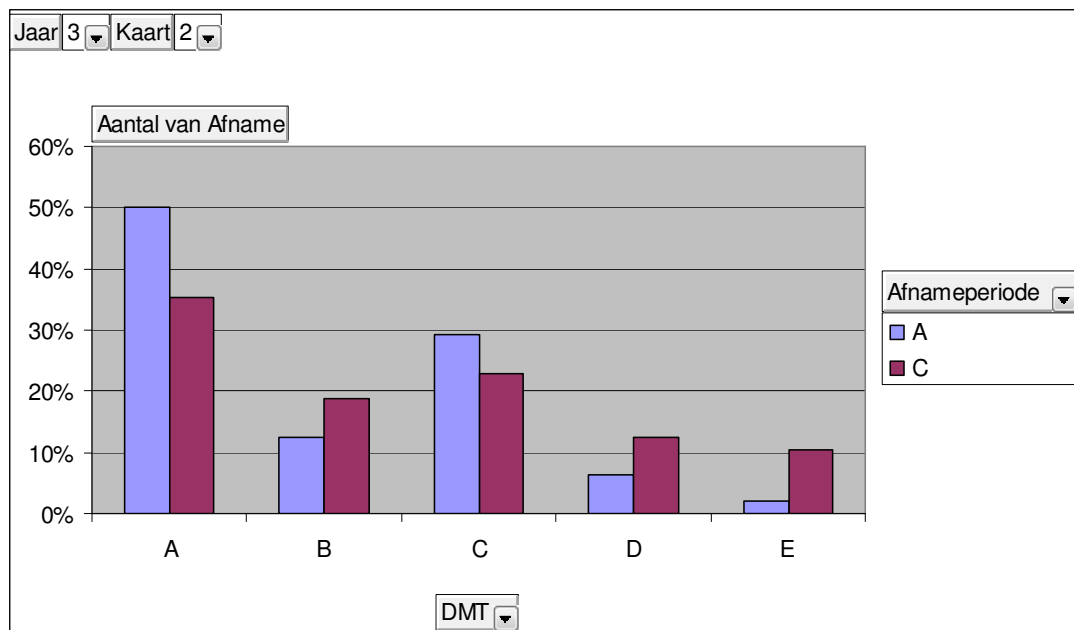


Fig. 6.1; DMT groep 3 kaart 2.

Figuur 6.1 laat zien dat in januari 2010 de leerlingen van groep drie op de DMT kaart 2 meer B-scores halen. De A- en C-scores zijn verminderd. Tevens zijn de D- en E-scores toegenomen. Ondanks de toename van de B-score moeten we constateren dat door de toename van de onvoldoendes bij de D- en E-scores en de afname van de A- en C-scores er geen sprake lijkt te zijn van een positieve ontwikkeling.

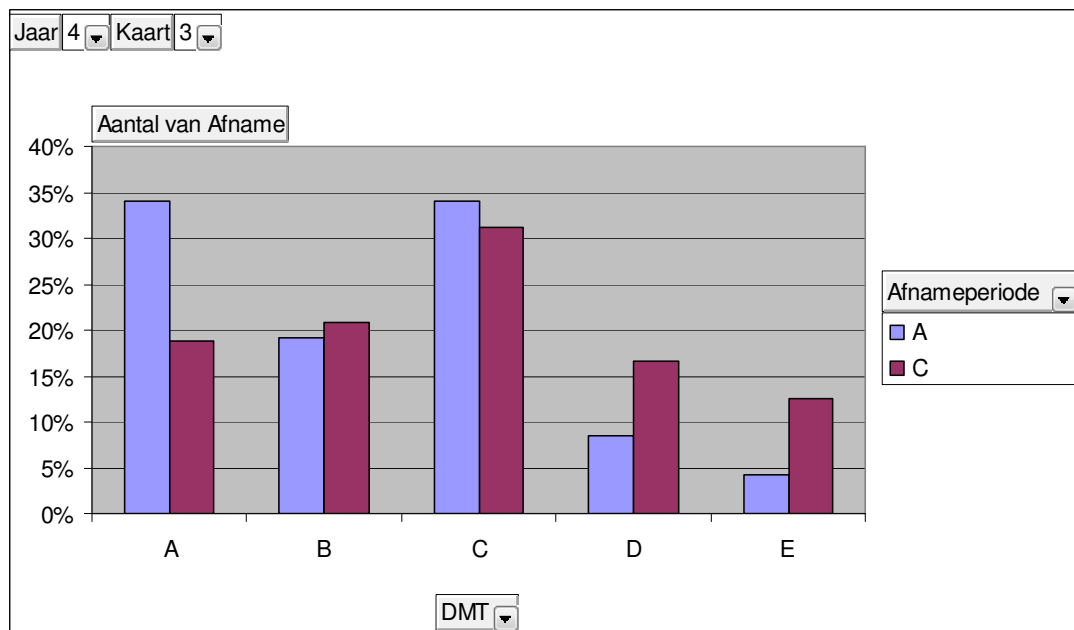


Fig. 6.2; DMT groep 4 kaart 3.

Figuur 6.2 laat eenzelfde ontwikkeling zien als bij figuur 6.1. Ook in groep vier is er een lichte toename van de B-scores. Een halvering van de A-scores en een verdubbeling van de onvoldoendes in D- en E-scores. In groep vier lijkt er geen sprake te zijn van een positieve ontwikkeling.

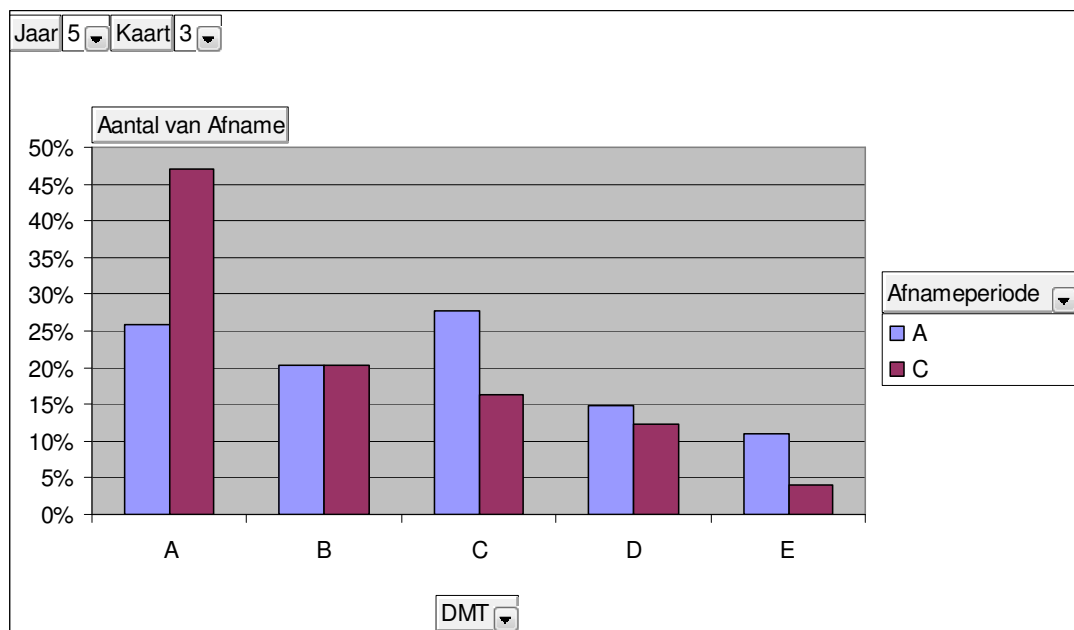


Fig. 6.3; DMT groep 5 kaart 3.

Figuur 6.3 laat een forse toename van de A-scores in groep vijf zien in januari 2010. De B-scores blijven gelijk. De C-scores zijn afgenomen. Evenals de

onvoldoendes in de D- en E-scores. Door de grote toename van de A-scores ,de afname van de C- en D-scores en de halvering van de E-scores lijkt er sprake van een positieve ontwikkeling.

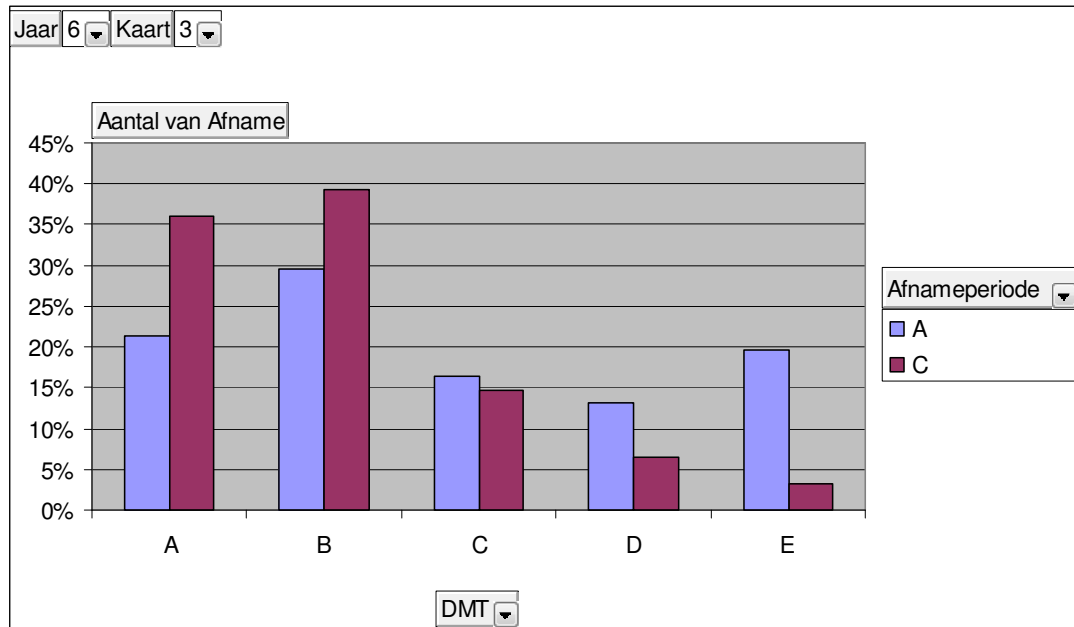


Fig. 6.4; DMT groep 6 kaart 3.

Figuur 6.4 laat een forse toename zien van de A- en B-scores in groep zes van januari 2010. De D- en E-scores zijn zeer fors gedaald. Er lijkt sprake te zijn van een positieve ontwikkeling.

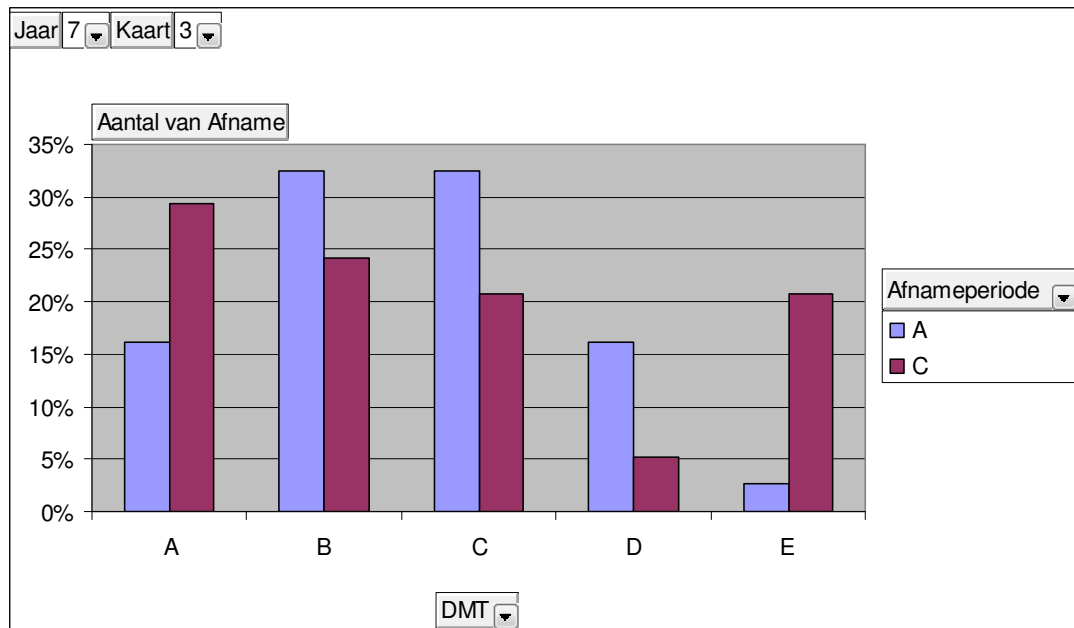


Fig. 6.5; DMT groep 7 kaart 3.

Figuur 6.5 laat een toename zien van de A-scores in groep zeven in januari 2010. Een afname van de B- en C-scores en een forse afname van de D-scores. De E-scores zijn fors toegenomen. Door de forse toename van de A-scores en de forse afname van de D-scores lijkt er een positieve ontwikkeling te zijn. Misschien is er een verklaring te vinden voor de hoge E-scores. In hoofdstuk 6.2 kom ik hierop terug.

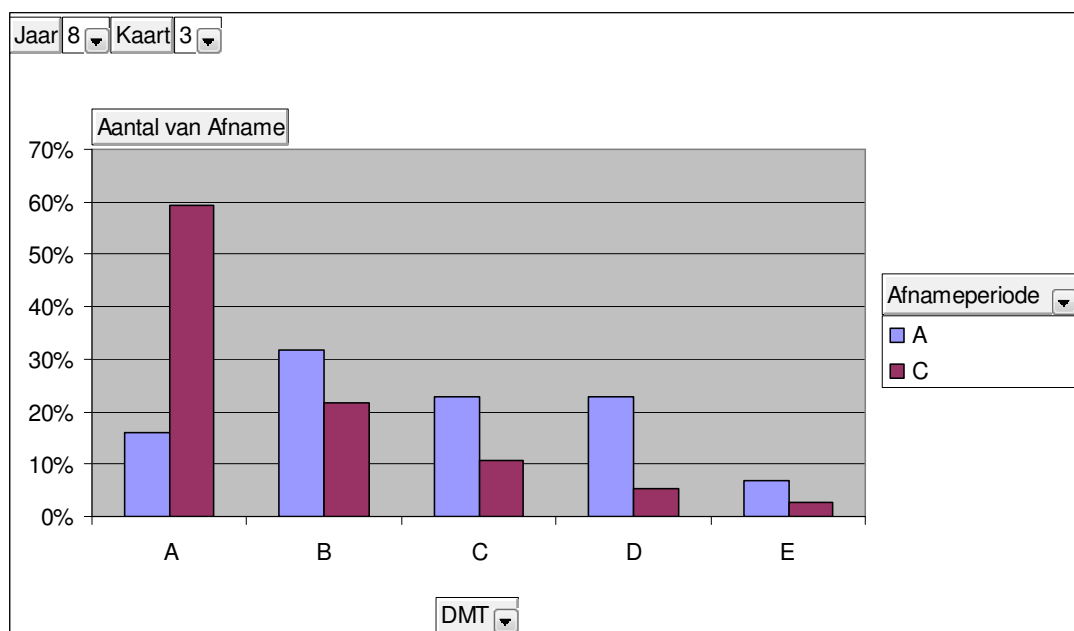


Fig. 6.6; DMT groep 8 kaart 3.

Figuur 6.6 laat een forse toename van de A-scores in groep acht van januari 2010 zien. Er is een afname van de B-, C-, D-, en E-scores. Gezien de forse toename van de A-scores en de forse afname van de D- en E-scores lijkt er sprake te zijn van een positieve ontwikkeling.

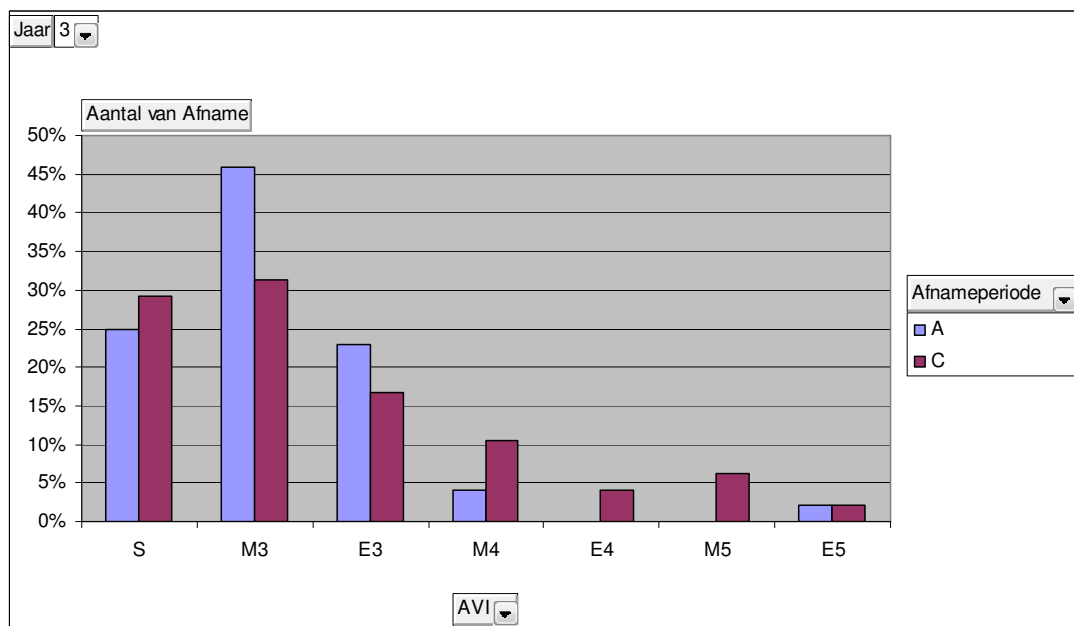
6.2 Conclusie gegevens DMT

Uit bovenstaande zeven grafieken met vergelijkingen van de DMT-scores laten de gegevens uit vijf grafieken een positieve ontwikkeling zien. Twee grafieken kunnen geen positieve ontwikkeling laten zien. Dit zijn de grafieken van groep drie kaart 2 en groep vier. De uitslag van de DMT kaart 2 voor groep drie is verrassend omdat die niet overeenkomt met de leestoetsen die horen bij de methode Veilig Leren Lezen. Deze methode in onze groep drie toets na elke kern en dat is na elke drie weken. Daarbij wordt het aantal woordjes lezen binnen een bepaalde tijd getoetst, net als bij de DMT. De toetsresultaten van de afsluiting van de Veilig Leren Lezen kernen zijn vele malen positiever dan de uitslag van de DMT kaart 2. De normering van de leestoets bij Veilig Leren Lezen staat bekend, en wordt door ons ook ervaren, als “streng”. De leesontwikkeling van de leerlingen in groep 3 zullen we middels de toetsen van de methode in de gaten houden en daarbij zullen we de DMT kaart 2 over een aantal weken nogmaals afnemen om te kijken of er voldoende vooruitgang te zien is. De lage scores in groep 4 worden door de groepsleerkrachten verklaard door het feit dat het lees-zwakke-groepen zijn. Het aantal kinderen in de instructiegroepen is groot en de vooruitgang van de leesontwikkeling van veel leerlingen is traag. De hoge E-scores in groep zeven zijn te verklaren door het opvallend groot aantal dyslectische leerlingen in deze groepen. In de afnameperiode A van groep 6 was er sprake van 19% E-scores. De hardnekkigheid van het leesprobleem van dezelfde dyslectische kinderen wordt aangetoond in de afnameperiode C van groep 7 waarbij het aantal E-scores nagenoeg hetzelfde is gebleven. Wanneer we vanuit wetenschappelijke normen de richtlijnen vanuit de statistiek willen hanteren moeten we aantonen dat 68.8% positieve ontwikkeling te zien is om te mogen vaststellen dat deze positieve ontwikkeling is toe te schrijven aan de invoer en de opbrengst van het Lees *nog* beter plan zoals omschreven in mijn onderzoeksvraag en hypothese. Dit is met bovenstaande analyse bewezen.

Daardoor mag aangenomen worden dat het effect van het Lees *nog* beter plan t.a.v. het technisch lezen op mijn school, met daarin een duidelijke keuze voor evidence-based leesinterventies die passen binnen ons Daltononderwijs, een positief effect heeft op de DMT-scores en daardoor het technisch leesniveau van alle leerlingen verbetert en onderhoudt zodat zij een grotere kans maken op betere leerresultaten en een betere leesbeleving.

6.3 Gegevens AVI.

Onderstaande grafieken geven de verschillen in scores op de technisch leestoets AVI. Toetsmoment januari 2009 wordt weergegeven als afnameperiode A (in de grafiek de blauw gekleurde staven). Toetsmoment januari 2010 wordt weergegeven als afnameperiode C (in de grafiek de paars gekleurde staven). De scores die gehaald kunnen worden lopen van S (Start) naar P (Plus). Waarbij S aangeeft dat er nog geen AVI-niveau gehaald is en P de hoogste score is.



Figuur 6.7; AVI groep 3.

Figuur 6.7 laat een kleine toename zien van de leerlingen zonder een AVI-niveau. (in Start) Er is een afname van het percentage leerlingen met een AVI M3 en E3. Daarentegen is er een toename van de leerlingen met een AVI-niveau M4, E4 en M5. Aangezien er in januari 2010 meer leerlingen een hoger AVI-niveau scoren lijkt er sprake te zijn van een positieve ontwikkeling.

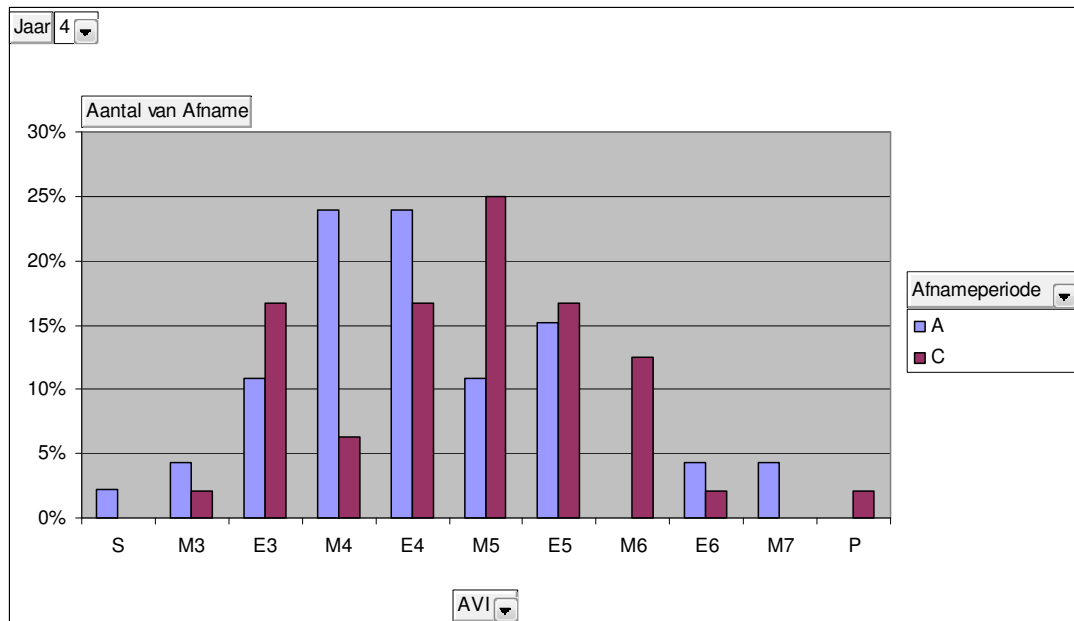
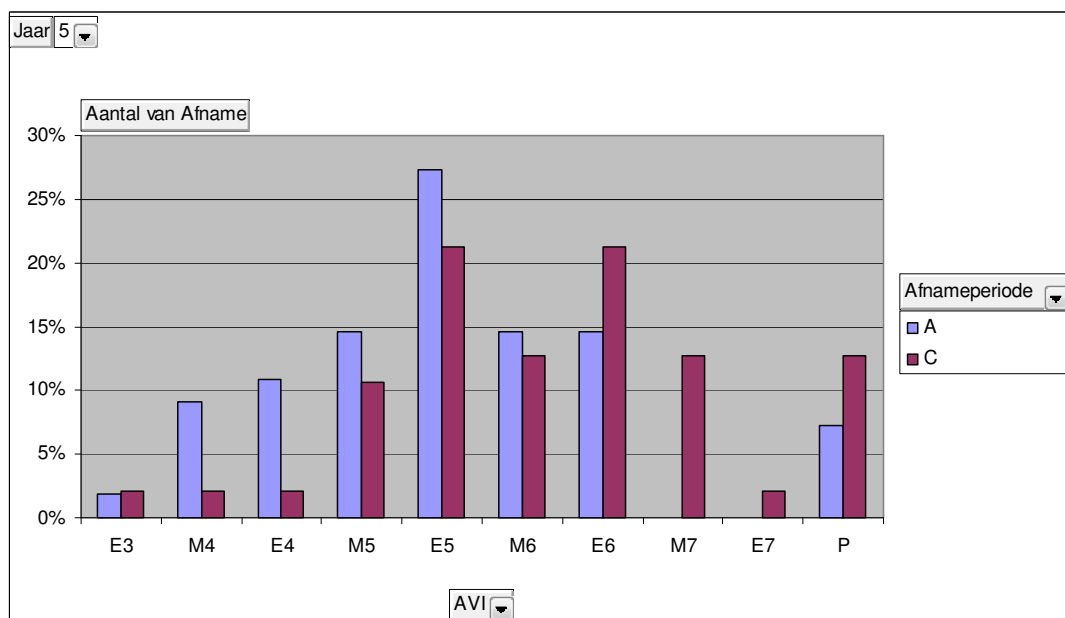


Fig. 6.8; AVI groep 4.

Figuur 6.8 laat een toename zien van de leerlingen met een AVI-niveau E3 in januari 2010. Daarna een toename van het aantal leerlingen met een AVI-niveau in E5 en verder. Gezien het feit dat meer leerlingen een hoger AVI-niveau behaald hebben lijkt er sprake te zijn van een positieve ontwikkeling.



Figuur 6.9; AVI groep 5.

In figuur 6.9 wordt aangetoond dat het aantal leerlingen in de AVI-niveaus onder E6 zijn afgenomen. Vanaf E6 zijn het aantal leerlingen in de AVI-niveaus

toegenomen. Gezien het feit dat meer leerlingen een hoger AVI-niveau behaald hebben lijkt er sprake te zijn van een positieve ontwikkeling.

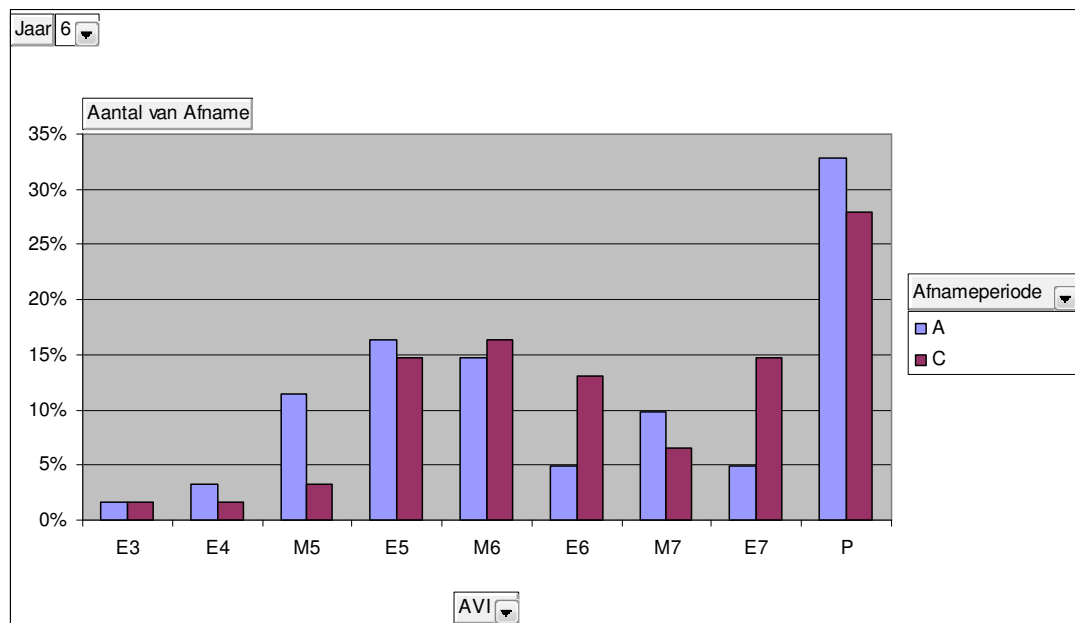


Fig. 6.10; AVI groep 6.

In figuur 6.10 wordt aangetoond dat het aantal leerlingen in de AVI-niveaus onder M6 zijn afgenomen. In de AVI-niveaus M6, E6 en E7 zijn de leerlingen toegenomen. Gezien het feit dat meer leerlingen een hoger AVI-niveau behaald hebben lijkt er sprake te zijn van een positieve ontwikkeling.

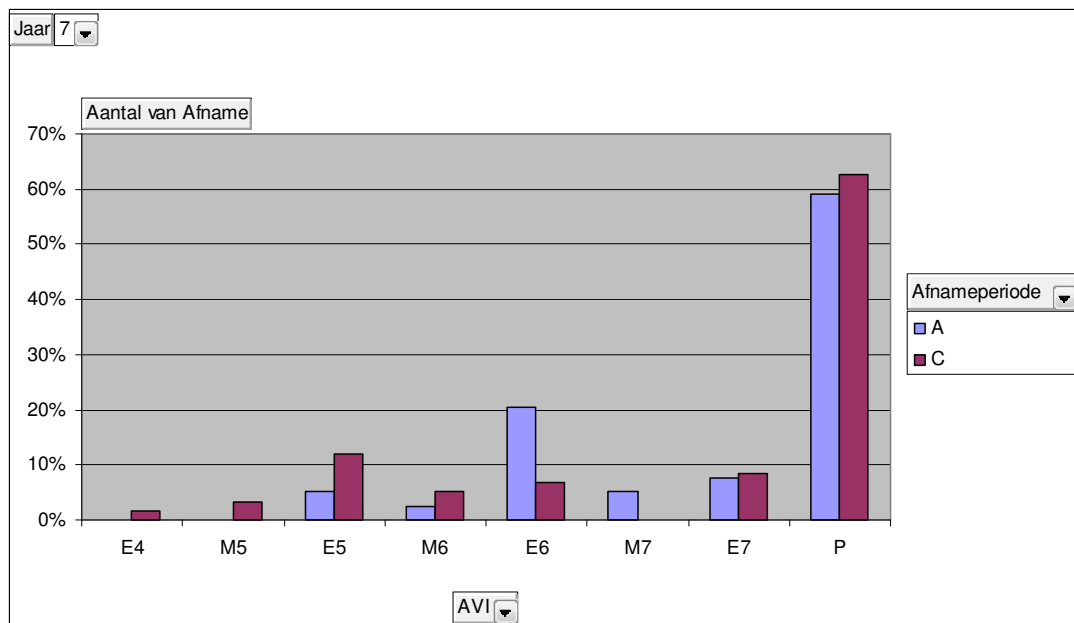


Fig. 6.11; AVI groep 7.

In figuur 6.11 wordt bevestigd dat we te maken hebben met een grote groep dyslectische leerlingen. Er zitten veel leerlingen in de lage AVI-niveaus. Daarnaast is er wel winst in het aantal leerlingen dat AVI-Plus heeft gehaald. Gezien het feit dat er nog veel leerlingen in de lage AVI-niveaus zitten lijkt er geen sprake te zijn van een positieve ontwikkeling.

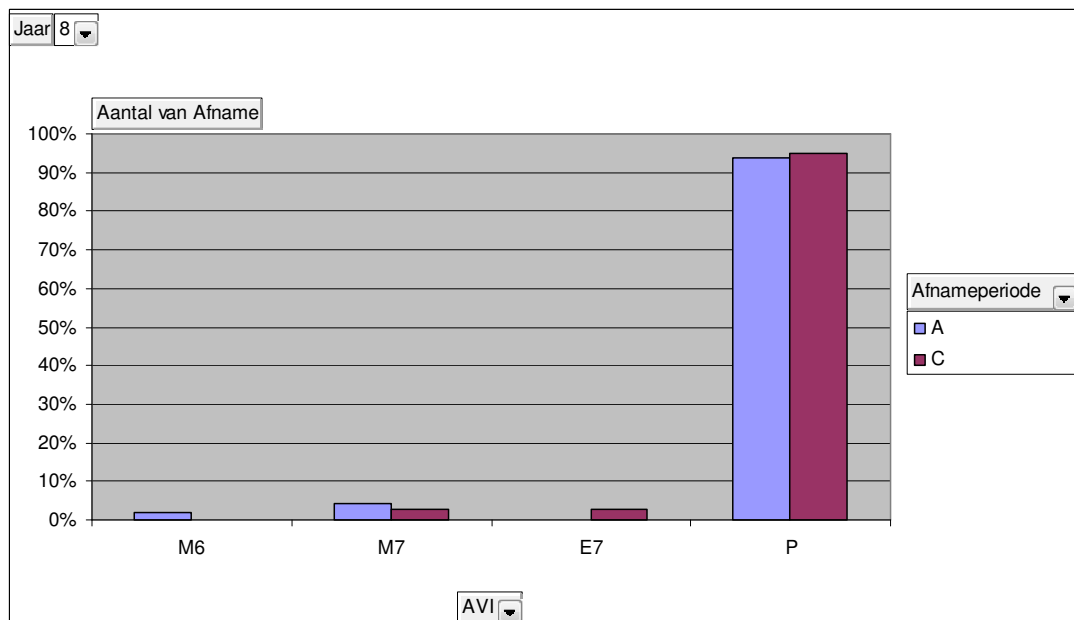


Fig. 6.12; AVI groep 8.

Figuur 6.12 laat zien dat AVI-niveaus van de leerlingen van groep acht in januari 2010 zijn gestegen. Gezien dit feit lijkt er sprake te zijn van een positieve ontwikkeling.

6.4 Conclusie gegevens AVI.

Uit bovenstaande zes grafieken met vergelijkingen van de AVI-niveaus laten de gegevens uit vijf grafieken een positieve ontwikkeling zien. De gegevens uit één grafiek kunnen geen positieve ontwikkeling laten zien. Dit is de grafiek van groep 7. Zoals aangegeven bij de verklaring van de DMT-score van groep 7 (zie figuur 6.5) hebben we te maken met een grote groep dyslectische leerlingen. In de grafiek, in vergelijking met de leerlingen van groep 7 in januari 2009, zijn de AVI-niveaus niet gestegen. Als we kijken naar de groep 7 die groep 6 was in 2009 zaten er toen nog leerlingen in AVI-niveau E3. Een jaar later niet meer. Nu is het laagste AVI-niveau E4. Daarin is toch een winst behaald van twee AVI-niveaus. Gezien het feit dat we nog maar kort bezig zijn met het Lees *nog* beter plan kan ik niet bewijzen dat dit komt door het positieve effect van het Lees *nog* beter plan. Wel is het goed op te merken dat deze groep leerlingen zich nog steeds ontwikkelt en in staat is een hoger AVI-niveau te halen. Vanuit de literatuur wordt aangegeven dat vlot leren lezen na je negende jaar vele malen moeilijker is. (Vernooy, 2009) Ondanks het feit dat ook wordt genoemd dat onderzoek heeft aangetoond dat deze leerlingen doorgaans niet goed meer leren lezen is het wel plezierig te zien dat deze leerlingen van groep zeven vooruit gaan. Wanneer we vanuit wetenschappelijke normen de richtlijnen vanuit de statistiek willen hanteren moeten we aantonen dat 68.8% positieve ontwikkeling te zien is om te mogen vaststellen dat deze positieve ontwikkeling is toe te schrijven aan de invoer en de opbrengst van het Lees *nog* beter plan zoals omschreven in mijn onderzoeksvraag en hypothese. Dit is met bovenstaande analyse bewezen. Daardoor mag aangenomen worden dat het effect van het Lees *nog* beter plan t.a.v. het technisch lezen op mijn school, met daarin een duidelijke keuze voor evidence-based leesinterventies die passen binnen ons Daltononderwijs, een positief effect heeft op de AVI-niveaus en daardoor het

technisch leesniveau van alle leerlingen verbetert en onderhoudt zodat zij een grotere kans maken op betere leerresultaten en een betere leesbeleving.

6.5 Conclusie inzet Lees *nog* beter plan.

Gezien de positieve resultaten op de DMT en AVI mag aangenomen worden dat de technische leesniveaus verbeterd en onderhouden worden door de inzet van het Lees *nog* beter plan. De enorme winst na een relatief korte periode werken met het Lees *nog* beter plan motiveert leerlingen en groepsleerkrachten verder te werken met dit plan. De vergroting van de leesbeleving en motivatie is het meest zichtbaar in groep zeven. Daar zit een grote groep dyslectische leerlingen. Ondanks het feit dat lezen erg veel moeite kost en veel oefenen weinig oplevert zijn deze leerlingen (weer) gemotiveerd. Door de inzet van evidence-based leesinterventies als het herhaald lezen van een actuele tekst van Nieuwsbegrip wordt de motivatie en het plezier behouden. Motivatie omdat het herhaald lezen zorgt voor succeservaringen en plezier in lezen omdat de tekst actueel nieuws bespreekt en daarmee aansluit bij de wereld van het kind. Het tutor-lezen verliep, na goed gemaakte afspraken, zonder problemen. De begeleiding door een oudere leerling is als positief ervaren. De jongere leerlingen waren trots àl te mogen lezen met een maatje en de oudere leerlingen voelden deze verantwoordelijkheid. De positief aanmoedigende opmerkingen van de oudere leerlingen hebben menig groepsleerkracht doen glimlachen. De groep leerlingen die ging stillezen gaf uiteindelijk de meeste organisatorische problemen. Zij zorgden voor veel onrust door in de klas rond te wandelen, overal te “hangen” en weinig te lezen. Daarbij was de WC een favoriet tijdverdrijf op het stilleesmoment waardoor ook andere leerlingen, buiten de groep, gestoord werden. Met deze groep zijn duidelijke afspraken gemaakt maar heeft het langer geduurd voordat zij zich konden schikken naar de regels van het stilleesmoment.

De zichtbare stijging van het technisch leesniveau door de inzet van het Lees *nog* beter plan is reden voor een feestje. De resultaten worden aan de groepsleerkrachten getoond en gevierd met slingers en taart. Om te voorkomen dat het Lees *nog* beter plan bij kinderen gaat vervelen door langdurige inzet van drie dezelfde werkvormen zal ik in het volgende hoofdstuk aangeven welke

variatiemogelijkheden binnen het Lees *nog* beter plan wenselijk, evidence-based en organisatorisch haalbaar zijn.

7. Aanbevelingen

Het Lees nog beter plan bestaat uit vier momenten van 30 minuten per week waarin gewerkt wordt met drie leesvormen afhankelijk van het technisch leesniveau van de leerling. Het aantal momenten en de duur van deze momenten moet gehandhaafd blijven om voldoende tijd te geven aan alle leerlingen om het technisch leesniveau bij te houden of te verhogen. Tevens moet de verdeling van de groep in drie niveaugroepen gehandhaafd blijven om duidelijk in beeld te hebben welke leerlingen instructieafhankelijk zijn en deze instructie ook daadwerkelijk krijgen. Voor de criteria die bepalen bij welke leesvorm een leerling wordt ingedeeld, wordt nu alleen gekeken naar het AVI-niveau. Om een betere inschatting te kunnen maken van het technisch leesniveau van een leerling is mijn advies ook de DMT-score mee te nemen in deze criteria. Daardoor ontstaat er een nieuw schema wat precies aangeeft in welke groep een leerling valt.

	DMT A-B	DMT - C	DMT D-E
boven het vastgestelde AVI-niveau	Instructie-onafhankelijk	Instructie-onafhankelijk	Instructiegevoelig woordniveau
op het vastgestelde AVI-niveau	Instructie-gevoelig	Instructie-gevoelig	Instructie-gevoelig
onder het vastgestelde AVI-niveau	Instructie-afhankelijk tekstniveau	Instructie-afhankelijk	Instructie-afhankelijk

Fig. 7.0; Nieuwe criteria voor indeling groep.

Om de motivatie voor het lezen en het technisch leesniveau bij de tutores te houden en te vergroten is het aan te bevelen om in de volgende periode het tutor lezen met een andere leesvorm af te wisselen. Wanneer de tutor meeleeft met de leerling leest hij op een lager niveau om een begeleidende rol te kunnen vervullen. Raadzaam is deze groep kinderen ook een periode in het jaar op hun eigen niveau te laten lezen zodat ook zij aan voldoende leeskilometers komen. Wanneer de score van de DMT meegenomen wordt in de bepaling van de criteria voor de verdeling van de drie niveaus in een groep zou het raadzaam zijn één van de werkvormen daar op af te stemmen. Deze werkvorm houdt in dat de leerling woorden gaat lezen en

woordrijen. Daarin zijn allerlei variaties mogelijk, als duo-lezen of met tijd lezen. Wanneer de werkvormen zich afwisselen zal dit ten goede komen van de motivatie. Afwisselende werkvormen zouden kunnen zijn; vrij lezen in een strip of tijdschrift, lezen over een thema of een bepaalde schrijver. Voor gerichte zinvolle en praktisch haalbare werkvormen van het leesonderwijs verwijs ik naar de site www.schoolaanzet.nl. Dit is de site van de PO raad. De PO raad is een Projectbureau Kwaliteit die samenwerkt met het ministerie van OCW. Op deze site staan Kwaliteitskaarten voor de vakgebieden in het onderwijs. Onder de Kwaliteitskaart Taal/Lezen staan goede voorbeelden van het organiseren van het leesonderwijs binnen je school op een kwalitatief sterke manier.

Welke werkvormen we ook bedenken, welke Lees *nog* beter plannen we ook uitvoeren, heel duidelijk is geworden dat alles valt of staat met de kwaliteit van de groepsleerkracht. Vernooy (2009) spreekt dit ook duidelijk uit door te stellen dat de professionaliteit van de leerkrachten belangrijker is dan het curriculum dat gebruikt wordt. In eerste instantie was ik daar wat sceptisch over maar nu moet ik vanuit mijn ervaringen met het invoeren en uitvoeren van het Lees *nog* beter plan aansluiten bij de uitspraak van Vernooy (2009). Mijn advies is ook om door te gaan met een verdere professionalisering van mijn team om in de toekomst vaker een feestje te kunnen vieren met slingers en taart vanwege stijgende resultaten en trots te kunnen zijn kwalitatief goed onderwijs op maat te kunnen geven.

8. Literatuur.

- Billiaert, E. (1996) *Behandeling van leesproblemen; Technieken om leeszwakke kinderen te begeleiden*. Samsom H.D. Tjeenk Willink, Alphen aan de Rijn
- Klaassen, H., Stienstra-Sondij, A. (2005). *Samen Beter Lezen; Een oefenmethode voor op school en thuis*. CPS Amersfoort
- Smits, A., Braams, T. (2006). *Dyslectische kinderen leren lezen; Individuele, groepsgewijze en klassikale werkvormen voor de behandeling van leesproblemen*. Uitgeverij Boom, Amsterdam
- Verhoeven, L., Aarnoutse, C. (e.a.). (1999). *Tussendoelen beginnende geletterdheid; Een leerlijn voor groep 1 tot en met 3*. Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen
- Vernooy, K. (1994). *Effectief voortgezet leesonderwijs*. CPS, Hoevelaken
- Vernooy, K. (2004). *Alle kinderen vlot leren lezen; Alle kinderen vlot leren lezen, is elk kind vlot leren lezen!* CPS, Amersfoort
- Vernooy, K. (2006). *Effectief omgaan met risicolezers; Werken aan preventie en beter omgaan met leesproblemen*. CPS onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort
- Vernooy, K. (2007). *Leesinterventieproject Enschede; werken aan vlot lezen en een grotere woordenschat*. CPS Amersfoort-Enschede (reader)
- Vernooy, K. (2009). *Lezen stopt nooit!; Van een stagnerende naar een doorgaande leesontwikkeling voor risicolezers*. Hogeschool Edith Stein / Onderwijskundigcentrum Twente en Expertis Onderwijsadviseurs, Hengelo
- Vosse, A. (1994). *Kinderen begeleiden kinderen bij leerachterstanden*. Wolters-Noordhoff, Groningen
- Wentink, H., Verhoeven, L. (2001) *Protocol Leesproblemen en Dyslexie*. Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen
- Van het internet;
- Aarnoutse, C. Verhoeven, L. (red.), Zandt, van het, R., Biemond, H. (2003). *Tussendoelen gevorderde geletterdheid; leerlijnen voor groep 4 tot en met 8*. Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen pag. 54-67.
- www.Edith Stein -ELO -Intern Begeleiders. Van het internet gehaald aug.'09

- Bosman, A. (2007). *Zo leer je kinderen lezen en spellen*. Tijdschrift voor Orthopedagogiek, november 2007, pag.554-565.
www.Edith Stein -ELO- Intern Begeleiders. Van het internet gehaald aug'.09
- Bus, A. (2005) *Two More miles To Go; Naar balans tussen foneemtraining en betekenisverwerving in de bestrijding van leesproblemen en (pseudo) dyslexie*.
www.Edith Stein- ELO- Intern Begeleiders. Van het internet gehaald aug'.09
- Chall, J. (1967). *Stages of Reading Development*.
http://www.lbsd.k12.ca.us/Pages/Instruction/Reading_Stages.htm; van het internet gehaald aug.'09
- Kappen, A. (2007). *Handreikingen bij het opstellen van leesverbeterplan*.
[www.taalpilots.nl/attachments/.../handreikingen leesverbeterplan technisch lezen, woordenschat en begrijpend lezen.doc](http://www.taalpilots.nl/attachments/.../handreikingen_leesverbeterplan_technisch_lezen_woordenschat_en_begrijpend_lezen.doc); van het internet gehaald dec'.08
- Lyon, R. (2004). *Evidence-Based Reading Instruction. The Critical Role of Scientific Research in Teaching Children, Empowering Teachers, and Moving Beyond the "Either-Or Box"*.
www.calread.net/documents/summit2/lyon_supsummit2.ppt van het internet gehaald aug.'09
- NTCE Commission on Reading. (2004).; *On reading, Learning to Read, and Effective Reading Instruction; An Overview of What We Know and How We know It*.
<http://www.ncte.org/positions/statements/onreading>; van het internet gehaald maart '09
- Masterplan Dyslexie, (2004). *Draaiboek HARD-interventieproject*
http://www.masterplandyslexie.nl/ExpertiseCentrumNederlands_C01/ShowDocument.asp?OriginCode=H&OriginComID=133&OriginModID=469&OriginItemID=1503&CustID=623&ComID=133&DocID=29&SessionID=779816979539597814381711531&Ext=.pdf van het internet gehaald maart '09
- Masterplan Dyslexie,(2006). *Eindrapport*
http://www.masterplandyslexie.nl/ExpertiseCentrumNederlands_C01/default.asp?comid=133&modid=535&itemid=0&time=538 van het internet gehaald oktober '09
- Onderwijsverslag inspectie 2006-2007. (2008). *De prestaties van leerlingen in de basisvaardigheden*. Hoofdstuk 10.
www.owinsp.nl van het internet gehaald maart '09

- PO Raad (2010). *Kwaliteitskaarten Taal/Lezen*.
www.schoolaanzet.nl van het internet gehaald februari '10
- Smits, A. () *RALFI lezen op een betekenisvolle en motiverende manier*.
<http://www.quadraat-leiden.nl> van het internet gehaald dec.09
- Vernooij, K.(2002). *Elk kind een lezer*. CPS, Amersfoort
[www.Edith](http://www.edith.nl) Stein -ELO - Intern Begeleiders. Van het internet gehaald aug.'09
- Vernooij, K. (2002) *Het BOV-Interventieproject; beginnend lezen en omgaan met verschillen*. (CPS)
http://www.cps.nl/engine.php?Cmd=seepicture&P_site=589&P_self=7395&Random=1131638946 van het internet gehaald maart '09
- Vernooij, K. (2006). *Instructie en risicolezers*.
www.edith.nl van het internet gehaald aug.'09

9. Bijlagen.

Bijlage 1; Kader 1 van het Lees *nog* beter plan. Door Suzanne van Wezel.

Bijlage 2; PowerPoint. Door Suzanne van Wezel

Bijlage 3; Notulen eerste bijeenkomst lees nog beter werkgroep.

Bijlage 4: Kader 2. Lees *nog* beter plan aangepast.

Bijlage 1; Kader van het Lees ~~nog~~ beter plan. Door Suzanne van Wezel.

Technisch lezen groep 1

Doelen eind groep 1	Inhoud technisch lezen	Didactische adviezen	Organisatie/ tijd	werkvormen	risicoleerlingen	Aanpak van risicoleerlingen	Ondersteuning coachen
Mondelinge taalvaardigheid Taal voor kleuters 95% niveau A-B-C Bijhouden portfolio per lln. uit schatkist. Groep bij elkaar houden.	Schatkist nieuw. Map fonemisch bewustzijn CPS Prentenboeken Voorleesboeken	Praten over boeken. Interactief voorlezen. Aandacht voor klankstructuur van woorden; - Rijmen - Analyse/synthese - Kennen en herkennen van letters. Auditieve training. Rijke leeromgeving Interactie en instructievaardigheden. Programmagericht ipv ontwikkelings-gericht. Niet afwachten maar aanbieden.	5 uur per week. Dagelijks een kwaliteitsuur met doelgerichte taalactiviteiten. Grote groep 3-5 keer 15 min. Kleine groep 3-5 keer 15 min.extra. Organisatieschema. Fonemisch-bewustzijn. Basisinstructie en verlengde instructie Vaste routines.	Kleine kring Lettermuur Coöperatief leren Heterogeen groeperen.	Moeizame taalontwikkeling Laag geboortegewicht. Slecht horend. Afkomstig uit een minder taalrijk gezin.	Geen zelfstandige training, aanpak en begeleiding door lk. Heterogeen groeperen. Niet afwachten, maar aanbieden 60-90 min.extra intensieve begeleiding Dagelijks in de kleine kring	Onderwijskundig leiderschap directie. Interne begeleider; - Ondersteunen bij opstellen groepsplan en schema. - Klassenconsultatie - Coachen en begeleiden.

Technisch lezen groep 2

Doelen eind groep 2	Inhoud technisch lezen	Didactische adviezen	Organisatie/tijd	werkvormen	risicoleerlingen	Aanpak van risicoleerlingen	Ondersteuning coachen
Mondelinge taalvaardigheid Taal voor kleuters 95% niveau A-B-C SOK 95% scoort vold-goed. Kennen van min.15 letters. Dit per lln. noteren. (tempo wordt bepaald door de zwakke lezers, groep bij elkaar houden) Voor- en achternaam schrijven	Schatkist nieuw. Map fonemisch bewustzijn CPS Prentenboeken Voorlees-boeken Alfabetboekje. Stimuleert enorm de klank-tekenkoppeling	Praten over boeken. Interactief voorlezen. Aandacht voor klankstructuur van woorden; - Rijmen - Analyse/synthese - Kennen en herkennen van letters. Auditieve training alleen in combinatie met de letters. Systematische en structureel ontwikkelen van kennis over geschreven taal. Rijke leeromgeving Computerprogramma Schatkist gebruiken. Direct-right benadering. Interactie en instructievaardigheden. Portfolio per lln. bijhouden. Programmagericht ipv ontwikkelings-gericht. Niet afwachten maar aanbieden.	5 uur per week. Dagelijks een kwaliteitsuur met doelgerichte taalactiviteiten. Grote groep 3-5 keer 15 min. Kleine groep 3-5 keer 15 min.extra. Organisatieschema. Fonemisch-bewustzijn. Basisinstructie en verlengde instructie Vaste routines.	Kleine kring Lettermuur Lettregroei-boekje Coöperatief leren Heterogeen groeperen.	Moeizame taalontwikkeling Laag geboortegewicht. Slecht horend. Afkomstig uit een minder taalrijk gezin. Gesignaleerd in groep 1. Uitval bij de SOK(screening oudste kleuters)	Geen zelfstandige training, aanpak en begeleiding door lk. Voorschotbenadering ; Werken met sub-groepjes rond instructietafel. - Kleine kring - Herhalen van de letters - Voorbereiden voor de grote kring - Preteaching en reteaching Heterogeen groeperen. Niet afwachten, maar aanbieden 60-90 min.extra intensieve begeleiding Dagelijks in de kleine kring Samenwerken met ouders.	Onderwijskundig leiderschap directie. Interne begeleider; - Ondersteunen bij opstellen groepsplan en schema. - Klassenconsultatie - Coachen en begeleiden.

Technisch lezen groep 3

Doelen eind groep 3	Inhoud technisch lezen	Didactische adviezen	Organisatie/tijd	werkvormen	risicoleerlingen	Aanpak van risicoleerlingen	Ondersteuning coachen
Eind groep 3 Beheersingsniveau AVI-2 DMT;95% niveau A-B-C	Methode VLL volledig behandelen. Kritisch kijken.Schrappen m.n. knippen en plakken en kleuren. Prioriteren.	Directe instructie op gebied van letter-klank koppeling. Veelsporig lezen; - Horen van de letter - Zien van de letter - Zelf zeggen Lettergroeiboekje Lettermuur Woordmuur Letterlijn Individueel klik-klakboekje Herhaald lezen en herhaald voorlezen. Teksten laten lezen niet lezen van losse woordjes. Auditieve training altijd in combinatie met letters Voorzeggen, geef altijd het correcte antwoord. Direct-right. Uitleggen aan de lln. wat de bedoeling is van de les. Niet om beurten laten lezen. Computerprogramm a VLL gebruiken	400 minuten per week. Organisatieschema groep 3. Basisinstructie en verlengde instructie.	Heterogeen groeperen. Voorlezen-koorlezen-duolezen-zelf lezen. Coöperatief leren Herhaald aanbieden Leeskilometers.	Lage score op fonemisch bewustzijn. Zwak op Taal voor Kleuters onderdeel rijmen en auditieve synthese. Verlenging groep 2. Dyslexie in de familie. Herfstsignalering; - Grafementoets, mate van automatisering - Lezen van nieuwe woorden - Tijd. Wintersignalering Maart AVI-1. Anderstalige leerlingen uit taalarme gezinnen.	Eén uur extra per week. Verlengde instructie (4 á 5 keer p.w.) Computerprogramma ; Zie aanbeveling. Meer tijd Effectieve instructie Geen orthodidactische aanpak Herhalen van de basisinstructie.	Onderwijskundig leiderschap directie en consultatie. Interne begeleider; - Ondersteunen bij opstellen groepsplan en schema. - Klassen-consultatie - Coachen en begeleiden.

Technisch lezen groep 4

Doelen eind groep 4	Inhoud technisch lezen	Didactische adviezen	Organisatie/tijd	werkvormen	risicoleerlingen	Aanpak van risicoleerlingen	Ondersteuning coachen
Eind groep 4 beheersingsniveau AVI-5 DMT;95% niveau A-B-C	Methode Goed gelezen! - Voorlezen- koorlezen- duolezen - Nadruk op teksten - Letten op toon - Met een doel de tekst lezen Lezen van meerlettergrepen en woorden. Lezen van teksten, weinig aandacht voor lezen op woordniveau Leestempo Vlot leren lezen; - Herhaling - Ondersteuning - Hardop lezen Veel stillezen vanaf beheersing avi 5. Methode Goed Gelezen! begrijpend lezen niet doen	Stilleesbeleid; ^AVI 5;duolezen Vanaf AVI 5; stillezen 30 min. per dag. Automatiseren Verhogen leessnelheid Hardop denken Demonstreren Feedback geven Helpen Voorzeggen Dagelijks routinematige aandacht Tweelingboekjes ; Leesboek met informatief boekje over een aspect uit het leesboek.	Minimaal 3 uur per week. Door de gehele school op vaste tijdstippen stillezen/tutorlezen.	Koorlezen Voorlezen Duolezen Coöperatief lezen Tutorlezen	Lezen van meerlettergrepen woorden Leessnelheid Anderstalige lln. uit minder taalrijke gezinnen Zittenblijvers Blijven hangen op een AVI-niveau.	Leesprotocol Dyslexie Intensieve instructie en begeleiding oefening Tekst drie keer herhalen RALFI; 5 keer per week Connect; - Klanken - Woordherkenning(3 keer 20 min.) Samenlezen Heterogeen groeperen Eén uur extra per week Computerprogramma; Zie aanbeveling Betrek ouders bij aanpak	Onderwijskundig leiderschap directie en consultatie. stilleesbeleid Interne begeleider; - Ondersteunen bij opstellen groepsplan en schema. - Klassenconsultatie - Coachen en begeleiden.

Technisch lezen groep 5-8

Doelen eind groep 5-8	Inhoud technisch lezen	Didactische adviezen	Organisatie/tijd	werkvormen	risicoleerlingen	Aanpak van risicoleerlingen	Ondersteuning coachen
Eind groep 5 beheersingsniveau AVI-9 DMT; 95% niveau A-B-C Eind groep 6-8 DMT; 95% ^niveau A-B-C	Methode goed gelezen! Lezen van meerlettergrepige woorden leestempo	Stilleesbeleid Automatiseren Verhogen leessnelheid Leeskilometers Voorlezen- koorlezen- duolezen-zelf lezen Tweelingboekjes; Leesboek met informatief boekje over een aspect uit het leesboek.	Minimaal 3 uur per week Door de gehele school op vaste tijdstip stillezen/tutor-lezen	Voorlezen Koorlezen Duolezen Coöperatief leren Tutorlezen	Lezen van meerlettergrepige woorden Leessnelheid	Leesprotocol Dyslexie Intensieve instructie en begeleiding oefening Geen orthodidactische materialen en aanpak. Tekst drie keer herhalen RALFI; 5 keer per week Connect; - Klanken - Woordherkenning (3 keer 20 min.) Hardop lezen Feedback krijgen Samenlezen Heterogeen groeperen Eén uur extra per week Computerprogramma; Zie aanbeveling	Onderwijskundig leiderschap directie en consultatie. stilleesbeleid Interne begeleider; - Ondersteunen bij opstellen groepsplan en schema. - Klassen- consultatie - Coachen en begeleiden.

						Betrek ouders bij aanpak	
--	--	--	--	--	--	-----------------------------	--

RALFI	stilleesbeleid	Denken – delen - uitwisselen
.teksten 4-5 AVI-niveaus hoger dan het hoogste instructieniveau .herhaald lezen 4-5 sessies. Dagelijks. .ondersteund door de leerkracht (voorlezen, voorzeggen) Tekst interactief voorlezen Koorlezen Duo-lezen met voorzeggen en bijwijzen Voorlezen – zelfstandig lezen .kinderen NIET om beurten laten lezen .NIET teveel interactie .NIET teveel trekken aan de kinderen tijdens het Koorlezen LUKT HET NIET, DOE HET MOEILIJKE LUKT HET DAN NOG NIET, DOE HET VAKER. http://www.quadraat-leiden.nl/docs/RALFI%20lezen%20op%20een%20betekenisvolle%20en%20motiverende%20manier.pdf	Stillezen alleen voor leerlingen, die lezen op instructieniveau van AVI 5 en hoger. Lager dan AVI-5 duolezen/tutorlezen .vast tijdstip, dagelijks 15 tot 30 minuten .leerlingen beschikken over een boek als de periode van stillezen ingaat .kind leest uit een zelf gekozen boek .tijdens het stillezen wordt er niet gesproken of gelopen .tijdens de periode van zelfstandig lezen staat het leesplezier centraal en niet bijvoorbeeld het voorbereiden van toekomstig werk. .na beëindiging van het zelfstandig lezen kan er gesproken worden over wat er gelezen is. Ook kunnen kinderen aanbevelingen doen om een bepaald boek te lezen (promotie) .Beginnende lezers lezen niet stil maar rustig hardop. Succesfactoren: .De leraar is het model, hij gaat zelf ook voor zijn plezier lezen en kan later daarover vertellen. .Elke dag op een vast tijdstip in de hele school aanwezigheid van veel leesmateriaal over uiteenlopende onderwerpen. .zijn de boeken geschikt - Informatie-junior achtige boeken. Kritisch kijken naar deze boeken. Meer informatiejunior-achtige boeken, actualiteit. Dit is woordenschat Het moet aansluiten bij hun belevingswereld. Gebruik gewoon Voetbal international. Leuk tijdschrift Actualiteiten Het gaat erom dat ze lezen. Lezen wat hun interesseert. Praktisch realistisch zijn. De belevingswereld is voor elk kind anders - Boeken uit de series toverlamp-zoeklicht-kluitman - Teksten van nieuwsbegrip http://www.nieuwsbegrip.nl/nieuwsbegrip.htmmp-zoeklicht-kluitman - of http://www.docukit.nl/inhoud/docukit.asp?schermscherm=help	Vooraf behandelen. Twee kernwoorden Eerst zelf over nadenken, dan met de buurvrouw over praten en dan met elkaar uit Concrete aanpak tijdens een les; - Begin les betekenis van 2 woorden met kinderen bespreken (of denken-delen-uitwisselen) - Volgende dag: herhalen 2 woorden - Derde dag: woorden aan de orde buiten oorspronkelijke context - Vierde dag: zelf woorden formuleren waarin de 2 nieuwe woorden aan de orde zijn. - Volgende week: 2 nieuwe woorden - In week 3: ophalen van de eerder geleerde 2 woorden en weer 2 nieuwe woorden. wisselen. De betrokkenheid wordt vergroot. Connect; http://www.masterplandyslexie.nl/ExpertiseCentrumNederlands_C01/ShowDocument.asp?OriginCode=H&OriginComID=133&OriginModID=468&OriginItemID=769&CustID=623&ComID=133&DocID=19&SessionID=39322182579908224081165253111&Ext=.pdf Vlot lezen: Vlot lezen is de vaardigheid om nauwkeurig, automatisch, gemakkelijk en snel zonder woordherkenningsproblemen een tekst te lezen. Essentiële componenten zijn: nauwkeurig, vlot en zonder veel inspanning kunnen decoderen; kunnen variëren van de leessnelheid; begrijpen wat je leest en de belangrijkste ideeën kunnen navertellen Vlot lezen bereik je met; hardop lezen-ondersteunen-herhalen Tutorlezen; Klaassen, H., Stienstra-Sondij, A. (2005). Samen Beter Lezen; Een oefenmethode voor op school en thuis. CPS, Amersfoort

Het Lees *nog* beter plan is gebaseerd op;

- Handreikingen bij het opstellen van leesverbeterplan. Ad kappen
- Leesinterventieproject Enschede. Kees Vernooy
- BOV-interventieproject. Kees Vernooy
- Ralfi – connect – risicokleuters van Anneke Smits

Aanbevolen computerprogramma's;

- Leesladder voor gr.3-4-5
- Zoeklicht interactief voor gr.4-5-6
- Woordenhaai voor gr.3 t/m 8
- Sprintplus
- Geavanceerde voorleessoftware die we ook bij dyslectische lln. kunnen inzetten met hulpmiddelen.

Gratis te downloaden;

- www.woordkasteel.com; oefenprogramma
- www.docukit.nl; leuke teksten
- Deskbots; leest internetpagina's voor.
- Op dit moment (april 09) zijn er 63 educatieve programma's gratis te downloaden.

Aanbevolen boeken;

- Abonnement op Informatie Junior.
- Boekenserie; Zoeklicht en Zoeklicht dyslexie van ZwijssenBoekenserie ; Klavertjes en Toverlamp van Kluitman

Aanbevolen abonnement;

- www.nieuwsbegrip.nl; voor wekelijks informatieve teksten uit het nieuws voor herhaald lezen/begr.lezen/ aanvulling wereldverkenning.

Bijlage 2; PowerPoint. Door Suzanne van Wezel

Om het bestand e-mailbaar te houden heb ik alleen de eerste dia in full colour weergegeven.

Lees *nog* beter plan

Leeswinst voor alle kinderen



Lees *nog* beter plan

Leeswinst voor alle kinderen

Wat is een lees *nog* beter plan?

Een plan om goed te leren **lezen**;

- Voorbereidend lezen gr. 1 en 2
- Geautomatiseerd leren lezen gr.3
- Voortgezet technisch lezen - vlot leren lezen gr. 4 t/m 8

Een evidence-based leesprogramma

Waarom een lees *nog* beter plan?

- Uit de landelijke cijfers blijkt dat ;
- 10% van de lln.gr.8 school verlaten met een gemiddeld leesniveau begin gr.6
- 15% van de lln.gr.8 school verlaten met een gemiddeld niveau eind gr.6

Achteruitgang na groep 4

- Als het technisch lezen niet wordt bijgehouden in de bovenbouw dan lopen de prestaties terug.

Rond je 9^e jaar moet je nauwkeurig, vlot en met begrip kunnen lezen.
Na die leeftijd wordt verbetering lastiger !!

- Niet wachten tot kleuters eraan toe zijn maar aanbieden
- Na gr.3 aandacht voor technisch lezen in de gr.4 t/m 8

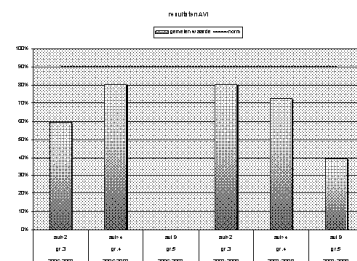
Wat is technisch lezen?

- Technisch lezen is een levenslange ontwikkelingsproces.
- Geletterdheid begint vanaf de geboorte tot in het volwassen leven.
- Functionele geletterdheid bereiken we bij AVI 9.
- **Met als doel de (goede) volwassen lezer die met gemak een verscheidenheid aan teksten kan lezen en begrijpen.**

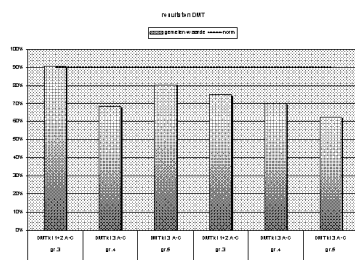
Waarom moet je kunnen lezen?

- Lezen is nodig voor je schoolloopbaan
- Lezen is nodig voor je zelfvertrouwen
- Lezen is nodig voor je latere maatschappelijke functioneren

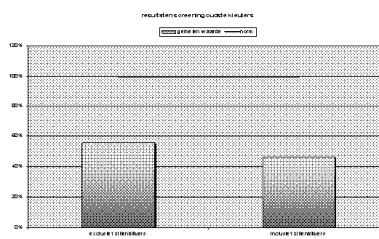
Hoe staan we ervoor; tav de AVI-resultaten



T.a.v. de DMT-resultaten



t.a.v. de SOK- risicokleuters voor gr.3



Wat gaan we doen;

We gaan voor effectief onderwijs!
Dat betekent;

- Streefdoelen vaststellen en waarmaken!

Een duidelijk plan op papier met de methode/werkwijze die we volgen voor technisch lezen;

- Meer tijd
- Effectieve instructie
- Herhaling/preteaching
- Aanmoedigen
- Monitoren

Voor de groepen betekent dit;

- Voor groep 1 en 2; veel tijd aan woordenschat, fonemisch bewustzijn, letter-klank koppeling.
- Voor groep 3; het echte leren lezen en effectief omgaan met verschillen dmv goede instructie
- Vanaf groep 4; vlot leren lezen dmv hardop lezen - herhaling en motiveren. Effectief omgaan met verschillen en instructie blijven geven!
- Bijhouden en uitbreiden

Preventief onderwijs

Risicoleerlingen;

- Wie zijn dat?
- Hoe sporen we ze zo snel mogelijk op.
- Wat doen we er meteen aan.

Wat is ons doel;

- Zelfredzaamheid
- Motivatie
- Interesse
- Plezier
- Kennis vergroten/ kansen vergroten
- Deuren openen

Leeswinst voor alle leerlingen!!

Tijdspad;

- Vandaag een werkgroep vormen voor de praktisch invulling van het plan.
- Vrijdag 5 juni; gelegenheid tot het beantwoorden van vragen, misschien kunnen we alvast wat toelichten over de praktische invulling.
- Vanaf vandaag het budget helder krijgen.
- Rooster volgend jaar; elke dag van 8.30-9.00 inplannen als leestijd.
- Voor de zomervakantie is in elke groep helder welke lln. er meedoen aan het stillesbeleid, tutoriezen of/en Rafilezen. Tweede week na de zomervakantie gaan we beginnen!!

Bijlage 3; Notulen leesnogbeterwerkgroep**Notulen vergadering Lees nog beter plan
Maandag 25-05-09**

Aanwezig; Wim, Kirsten, Anneke, Ellen, Babs, Ina, Suzanne
Afwezig; Marianne

1. opening
2. vaststellen nieuwe datum; omdat Ina zodadelijk naar de fysiotherapie moet prikken we eerst een nieuwe datum. Volgende vergadering **maandag 08-06-09** om 15.45 uur locatie Vöcker.
3. Kirsten vertelt van haar ervaringen met een lees-verbeterplan in Enschede. Nav haar verhaal/ervaringen komen we tot een praktische invulling van het plan. Vanmiddag bespreken we het plan voor de groepen 4 en 5 t/m 8. Daaruit komen een praktische invulling en een aantal punten, die we tekstueel gaan aanpassen in het Lees *nog* beter plan

Praktische invulling voor de groepen 4 en 5 t/m 8;

- Door de hele school gaan we elke ochtend lezen van 8.30-9.00 uur.
- Alle kinderen gaan tutorlezen.
- Het tutorlezen is klassendoorbrekend.
- Je geeft zelf instructie aan je zwakste lezers dmv. Ralfi-lezen.
- Alle andere kinderen gaan tutorlezen tenzij er teveel tutors zijn, die gaan dan stillezen.
- We maken vaste maatjesgroepen. Groep 3 met groep 6. groep 4 met groep 7. groep 5 met groep 8.
- De groepsleerkrachten bepalen voor deze zomervakantie in overleg met hun maatjes-groepscollega welke koppels ze maken.
- Wanneer je niet kunt om 8.30 uur dan overleg je samen voor een ander moment op die dag. Tutorlezen wordt niet overgeslagen.
- De tutor leidt en leest op een veel hoger niveau dan zijn duo.
- De teksten/ boeken zijn op min. 2 niveaus hoger.
- De tutor krijgt in de eerste week na de zomervakantie, door de groepsleerkracht een instructie over hoe dit aangepakt moet worden. Wanneer een nieuw boek, overleggen, koorlezen/hardop lezen zonder storen, complimenten geven..... Anneke maakt een "handleiding" voor de tutor.
- De eerste weken zal aandacht zijn voor het aanleren van het "leesgedrag".
- De kinderen lezen in hun eigen klasruimte of die van hun maatje.
- De groepslk. zitten in hun eigen lokaal en geven instructie.
- Wanneer er gewisseld wordt van maatje bepalen de groepslk. zelf. Ons advies is dit wel regelmatig te doen. De lln. die een tijdje stil gelezen hebben mogen dan tutor zijn.
- Tutorlezen start de tweede week na de zomervakantie.
- Voor de kleutergroepen komen maatjesmiddagen. Daarin worden bovenbouwlln. gekoppeld aan kleuters om samen te lezen, naar letters te

kijken, klanken te horen een lego-bouwtekening te “lezen”. Dit duurt 45 min. De voorkeur gaat uit naar 1 keer p. week. Nadere invulling maken we maandag 08-06-09.

Ten aanzien van de tekst in het Lees *nog* beter plan Bij groep 2 staat dat het tempo bepaald wordt door de zwakke lezers. Dit is tijdens activiteiten op groepsniveau. Daarbij mogen de zwakkere lezers beslist niet achterblijven, zij doen met alles mee. Op individueel nivo krijgt iedere kleuter aanbod op eigen niveau.

- Bij groep 3 gaan we het stukje alleen teksten lezen vervangen door; “zo snel mogelijk teksten gaan lezen maar wel oefenen met veilig en vlot”. De ervaring is dat anders het niveau op de DMT achterblijft.
- Aanvulling bij de computerprogramma’s bij de kleuters zijn; digitale prentenboeken.

Nadenkpunt;

- In groep 4 gaan we stoppen met de begripend leesmethode. Kunnen we dan nog wel Cito-begripend lezen afnemen??

Acties;

- Anneke; handleiding tutor-lezers.
- Suzanne; budget vragen voor boeken en vragen abonnement op nieuwsbegrip voor actuele teksten. Idee is een school-bieb-abonnement.
- Aan Judith de Ralfiteksten vragen.

Mvg,
Suzanne

Notulen vergadering Lees nog beter plan Maandag 08-06-09

Aanwezig; Wim, Babs, Ina, Anneke, Ellen, Kirsten, Suzanne

1. opening.
2. Vaststellen nieuwe datum; we kijken hoever we komen tijdens deze vergadering en bepalen aan het eind of een vergadermoment voor de vakantie nog nodig is.
3. mededelingen;
 - omzetting Avi; eind gr 3 avi-nieuw E3 beheersingsniveau
eind gr 4 avi-nieuw M5 beheersingsniveau
eind gr 5 avi-nieuw E7 beheersingsniveau
 - let op; alle leerlingen moeten getoetst worden; ook AVI-uit.
 - Tutor-begeleiding; Anneke heeft een instructie voor tutorlezen gemaakt + boekenlegger + rollenspel. Het rollenspel werkt ze verder uit en daarna

verstuurd zij alles naar alle collega's. Het moet ook in de groepsmap.
(Patricia)

- Abonnement op nieuwsbegrip is goedgekeurd. Wim vraagt het abonnement aan. Nu is er een actie met tot de kerst gratis nieuwsbegrip+, voor de computer.
- Suzanne zoekt uit wat een abonnement op Kids-week-junior kost en gaat vragen of we dit ook mogen.
- Budget aanvraag loopt. Ideeën zijn event.; Een sponsorloop en/of geld inzamelen tijdens de markt, die gepland is na de zomervakantie. Suzanne kijkt welke acties er al komen en wat wij kunnen doen.
- Cito begrijpend lezen groep 4 gaan we wel doen.
- Na de vakantie komen er nieuwe leden in de werkgroep door het taakbeleid.

4. Genoteerde punten van de vergadering van 05-06-09

- Twee niveau's hoger lezen is geen probleem.
- Oefenvormen van tutorlezen komen via Anneke.
- Materiaal zijn we mee bezig. (zie hierboven)
- Scholing heeft Evelien tijdens de vergadering toegelicht. Zie notulen 05-06-09
- We gaan nieuwsbegrip inzetten. Na de zomervakantie wordt er op de midden- en bovenbouw geïnventariseerd hoe we omgaan met de methode voor begrijpend lezen. Maak zelf een goede combinatie totdat we dit punt duidelijk uitgewerkt hebben.
- Woordenschatprogramma voor de computer zoekt Wim uit.
- CPS fonetisch bewustzijn heeft elke kleutergroep, ook de Breemars
- Tutorlezen 4 keer per week invoeren. Bepaal met je maatjesgroep welke dagen maar probeer zoveel mogelijk vast te houden aan de tijd; 8.30-9.00 uur. Ivm inzet lln. is een gezamenlijke tijd praktischer.
- Ouderavond houden over ons leesbeleid. Prima, na de zomervakantie
- Kinderen die Avi-uit hebben in groep 4 en 5 gaan stillezen of tutor in de eigen klas of bij gr.1/2 een taalact.doen.(van 8.30-9.00 uur)

5. Invulling kader voor groep 1/ 2;

- 8.30-9.00 uur. Tijdens de inloop mogen lln. van groep 4/5, die al AVi-uit zijn, een taalactiviteit met kleuters doen.
- Collega's 1 / 2 geven zelf een invulling aan de maatjesmiddag. Deze is 1 keer per week 45 min. Op toerbeurt komt er een klas (bovenbouw) ondersteunen bij taalactiviteiten bij kleuters.
- Via portfolio schatkist bijhouden wat er in de klas is aangeboden passend bij de tussendoelen. Aanbod letters komt in het nieuwe groeiboekje. Kennis van de letters met de SOK. Deze expliciet per lln. noteren.

Invulling kader groep 3;

- Avi-lezers vanaf het begin meedoen met tutorlezen. Deze groep zal in de loop van het jaar groeien. Andere lln. taalactiviteiten in de klas, event. met steun maatjesgroep.

We willen in de tweede week starten. Het zal langzaam groeien en vorm krijgen. Tijdens vergaderingen zal er regelmatig geëvalueerd worden. We vergaderen niet meer voor de zomervakantie.

Mvg,
Suzanne

Notulen vergadering Lees nog beter plan Maandag 14-09-09

Aanwezig; Karin, Kirsten, Ellen, Suzanne en Evelien.
Afwezig ; Anneke en Anja.

1. Opening; Dit is de nieuwe samenstelling van de taalwerkgroep. We gaan ons eerst richten op het Lees *nog* beter plan.
2. Nieuwe vergaderdatum; dinsdag 6 oktober 15.45 u. op de Breemars.
3. Notulen 08-06-09 zijn ok.
4. Mededelingen;
 - Budget; 1000 euro achterstallig en 1000 euro voor dit schooljaar. Abonnement nieuwsbegrip gaat eraf. 1800 euro om boeken aan te schaffen. We besluiten nu 1500 euro te investeren. Kirsten en Ellen gaan kijken wat leuke boeken zijn, met leuke aanbiedingen. Vöcker wil graag hogere AVI-leesboeken voor lln. met dyslexie. Karin gaat inventariseren bij de kleutercollega's waar zij behoefte aan hebben.
 - Kleedjesmarkt Vöcker gaat een gedeelte van de opbrengst naar de aanschaf nieuwe boeken.
 - Allen Suzanne van de Vöckerlocatie in de werkgroep. Anneke komt er ook bij maar dit is voor haar wel vrijwilligerswerk.
 - Bovenbouw en middenbouw zullen op de vergadering overleggen met de collega's wat zij belangrijk vinden bij "begrijpend lezen". Na die inventarisatie kunnen wij verder.
4. Het plan is besproken op de beide locatievergaderingen; Breemars;
 - Het gaat erg leuk!! De maatjesmiddag is nog niet opgestart maar dat gaat binnenkort wel gebeuren. Voorstel is; groep 3 tot jan. mee te laten doen met de maatjesmiddag. Breemars heeft maar 23 tutoren! En zitten organisatorisch heel erg lastig. De collega's hebben het gevoel dat de lln. hard vooruit gaan en willen graag eerder AVI-toetsen. Daarbij hopen ze op meer tutoren uit te komen. We besluiten dat de Breemars alle lln. na de herfstvakantie de AVI toets (nieuw) afneemt. Ook van de groepen 2 en 3 zodat ook die lln. mee kunnen doen met het tutor lezen. Wanneer er veel lln. zijn die een grote sprong hebben gemaakt gaat de Vöcker ook AVI-toetsen.
 - Praktische oplekttips voor het Ralfilezen. Suzanne doet een mail naar de collega's!

Vöcker;

- Bij ziekte van een lln, en dan; Wanneer de tutee ziek is, leest de tutor zelfstandig in de klas. Wanneer de tutor ziek is, wordt er in de maatjesgroep een tutor gevraagd die anders stilleest. (Als invaller)
- Het Ralfi-lezen afwisselen met tutor-lezen ivm de motivatie. Kinderen die Ralfi-lezen nodig hebben krijgen dit omdat er behoefte is aan instructie. Dit is heel erg belangrijk. Daarom moet het Ralfi-lezen doorgaan en zal er een ander moment gezocht moeten worden om de lln. een eigen boek na keuze te laten lezen. Bijv. in de stilleestijd.
- Na de zomervakantie meteen groep 3 AVI-toetsen om die lln. meteen met tutor-lezen mee te kunnen laten doen.

In de bouwen wordt de wens rondom Begrijpend lezen besproken. In Enschede gebruiken ze nieuwsbegrip en alleen de bloktoetsen van Goed Gelezen! (nieuw) omdat die passen bij de Cito-toetsen. Verder houden zij zich aan max. 5 leesstrategieën.

suzanne

NOTULEN VERGADERING LEES NOG BETER PLAN

dinsdag 6 oktober 2009.

Aanwezig: Anneke, Kirsten, Suzanne, Evelien, Ellen.

Afwezig: Karin.

1 Opening:

Anneke komt onze groep versterken, welkom Anneke!!

2 Vaststellen nieuwe vergaderdatum met notulist:

Maandag 16 november op de Vöcker, notulist is Anneke.

3 Notulen vorige vergadering:

Goedgekeurd.

4 Mededelingen:

* Binnengekomen is een uitnodiging voor "Nieuwsbegrip on tour". Komen in Almelo, Kirsten weet dat de presentatie van Nieuwsbegrip XL niet de moeite is.

Wel interessant om eens bij Wim te informeren of we Nieuwsbegrip XL vanaf december op

proef kunnen krijgen om uit te proberen. **Actie Kirsten.**

Moeten we XL als vervanging zien of als uitbreiding? Nieuwsbegrip werkt alleen met

verwerkingsvragen, Nieuwsbegrip XL is meer gebaseerd op de 5 begrijpend leesstrategieën,

is meer een complete methode.

Om de kopieerkosten van Nieuwsbegrip te drukken kun je de les op het digibord laten zien

en de vragen klassikaal behandelen.

Bloklussen zijn ook als toets te gebruiken. (ong om de 6 weken).

* Nieuws vanuit de bouwen:

Kirsten doet verslag van haar overleg met Karin over de onderbouwvergadering.

Op de Vöcker werken ze al met maatjeslezen. Zes leerlingen uit de bovenbouw lezen daar

voor en doen taalspelletjes met de kleuters, de leerkracht stuurt aan.

Ook op de Breemars gaat het binnenkort van start.

Uit de middenbouw is er geen nieuws.

De bovenbouw heeft ervoor gekozen om voorlopig Nieuwsbegrip naast Goed Gelezen te gebruiken.

* Op de Breemars is er AVI getoetst en daaruit is gebleken dat kinderen goede vorderingen

maken met een stijging van 1 tot wel 5 niveaus!! Kirsten voert ze in de computer in.

Actie Kirsten.

Na de herfstvakantie wordt er ook op de Vöcker AVI getoetst. Daarna berekent Suzanne de

gemiddelde stijging. **Actie Suzanne.**

In januari worden ALLE kinderen weer getoetst, ook die AVI-uit lezen.

Om de motivatie van de kinderen bij het tutorlezen vast te houden:

- meer variaties aanbieden
- ervaringen laten uitwisselen
- tussen-evaluatie houden.

* Het Lees *nog* beter plan is aangevuld door Suzanne.

Is het einddoel niet te hoog (95%) en over hoeveel jaar moet dat gehaald zijn?

Suzanne gaat na het toetsmoment in januari berekenen hoeveel rendement het Lees nog beter plan heeft opgeleverd. **Actie Suzanne.**

5 Voorstel boeken-bestellijst:

Kirsten en Ellen hebben een voorstel ingediend mbt te bestellen boeken.

We wachten even week 46 af, dan komt er nog een zichtzending, en beslissen daarna wat we gaan bestellen.

Suzanne en Kirsten maken een afspraak om samen naar de bieb in Glanerbrug te gaan waar

erg goedkope boeken te koop worden aangeboden. **Actie Kirsten en Suzanne.**

6 Bepalen van het rapportcijfer:

In bouwen inventariseren of en wat er anders moet tav het bepalen van het rapportcijfer

voor lezen. Voorstel om de bolletjes bij gr 3 en 4 te vervangen door hokjes.

In januari en aan het eind van het schooljaar worden ALLE kinderen AVI en DMT getoetst.

Notulist Ellen.

Bijlage 4; Kader 2 Lees ~~nog~~ beter plan

Lees nog beter plan

“Leeswinst voor alle kinderen”

Versie september '09

Technisch lezen groep 1

Doelen eind groep 1	Inhoud technisch lezen	Didactische adviezen	Organisatie/ tijd	werkvormen	risicoleerlingen	Aanpak van risicoleerlingen	Ondersteuning coachen
mondelinge taalvaardigheid Taal voor kleuters 95% niveau A-B-C Bijhouden portfolio per lln. uit schatkist. Groep bij elkaar houden.	Schatkist nieuw. Aanbod 8 letters Map fonemisch bewustzijn CPS Prentenboeken Voorleesboeken	Praten over boeken. Interactief voorlezen. Aandacht voor klankstructuur van woorden; - Rijmen - Analyse/synthese - Kennen en herkennen van letters. Auditieve training. Rijke leeromgeving Interactie en instructievaardigheden. Programmagericht ipv ontwikkelings-gericht. Niet afwachten maar aanbieden.	5 uur per week. Dagelijks een kwaliteitsuur met doelgerichte taalactiviteiten. Grote groep 3-5 keer 15 min. Kleine groep 3-5 keer 15 min.extra. Organisatieschema . Fonemisch-bewus zijn. Basisinstructie en verlengde instructie Vaste routines.	Kleine kring Lettermuur Coöperatief leren Heterogeen groeperen.	Moeizame taalontwikkeling Laag geboortegewicht. Slecht horend. Afkomstig uit een minder taalrijk gezin.	Geen zelfstandige training, aanpak en begeleiding door lk. Heterogeen groeperen. Niet afwachten, maar aanbieden 60-90 min.extra intensieve begeleiding Dagelijks in de kleine kring	Onderwijskundig leiderschap directie. Interne begeleider; - Ondersteunen bij opstellen groepsplan en schema. - Klassen-consultatie - Coachen en begeleiden.

Technisch lezen groep 2

Doelen eind groep 2	Inhoud technisch lezen	Didactische adviezen	Organisatie/ tijd	werkvormen	risicoleerlingen	Aanpak van risicoleerlingen	Ondersteuning coachen
Mondelinge taalvaardigheid Taal voor kleuters 95% niveau A-B-C SOK 95% scoort vold-goed. Kennen van min.15 letters. Dit per lln. noteren. (tempo wordt bepaald door de zwakke lezers tijdens groepsactiviteit, groep bij elkaar houden. Individueel op eigen niveau.) Voor- en achternaam schrijven	Schatkist nieuw. Aanbod 20 letters. Map fonemisch bewustzijn CPS Prentenboeken Voorlees-boeken Alfabetboekje. Stimuleert enorm de klank-tekenkoppeling	Praten over boeken. Interactief voorlezen. Aandacht voor klankstructuur van woorden; - Rijmen - Analyse/synthese - Kennen en herkennen van letters. Auditieve training alleen in combinatie met de letters. Systematische en structureel ontwikkelen van kennis over geschreven taal. Rijke leeromgeving Computerprogramma Schatkist gebruiken. Direct-right benadering. Interactie en instructievaardigheden. Portfolio per lln. bijhouden. Programmagericht ipv ontwikkelings-gericht. Niet afwachten maar aanbieden.	5 uur per week. Dagelijks een kwaliteitsuur met doelgerichte taalactiviteiten. Grote groep 3-5 keer 15 min. Kleine groep 3-5 keer 15 min.extra. Organisatieschema. Fonemisch-bewustzijn. Basisinstructie en verlengde instructie Vaste routines.	Kleine kring Lettermuur Lettregroei-boekje Coöperatief leren Heterogeen groeperen.	Moeizame taalontwikkeling Laag geboortegewicht. Slecht horend. Afkomstig uit een minder taalrijk gezin. Gesignaleerd in groep 1. Uitval bij de SOK(screening oudste kleuters)	Geen zelfstandige training, aanpak en begeleiding door lk. Voorschotbenadering ; Werken met sub-groepjes rond instructietafel. - Kleine kring - Herhalen van de letters - Voorbereiden voor de grote kring - Preteaching en reteaching Heterogeen groeperen. Niet afwachten, maar aanbieden 60-90 min.extra intensieve begeleiding Dagelijks in de kleine kring Samenwerken met ouders.	Onderwijskundig leiderschap directie. Interne begeleider; - Ondersteunen bij opstellen groepsplan en schema. - Klassenconsultatie - Coachen en begeleiden.

Technisch lezen groep 3

Doelen eind groep 3	Inhoud technisch lezen	Didactische adviezen	Organisatie/tijd	werkvormen	risicoleerlingen	Aanpak van risicoleerlingen	Ondersteuning coachen
Eind groep 3 Beheersingsniveau AVI-nieuw E3 DMT;95% niveau A-B-C	Methode VLL volledig behandelen. Kritisch kijken. Schrappen m.n. knippen en plakken en kleuren. Prioriteren.	Directe instructie op gebied van letter- klank koppeling. Veelsporig lezen; - Horen van de letter - Zien van de letter - Zelf zeggen Lettergroeiboekje Lettermuur Woordmuur Letterlijn Individueel klik- klakboekje Herhaald lezen en herhaald voorlezen. Zo snel mogelijk teksten laten lezen niet eindeloos blijven lezen van losse woordjes. Auditieve training altijd in combinatie met letters Voorzeggen, geef altijd het correcte antwoord. Direct-right. Uitleggen aan de lln. wat de bedoeling is van de les. Niet om beurten laten lezen. Computerprogramm a VLL gebruiken	400 minuten per week. Organisatieschema groep 3. Basisinstructie en verlengde instructie.	Heterogeen groeperen. Voorlezen- koorlezen- duolezen-zelf lezen. Coöperatief leren Tutorlezen Herhaald aanbieden Leeskilometers.	Lage score op fonemisch bewustzijn. Zwak op Taal voor Kleuters onderdeel rijmen en auditieve synthese. Verlenging groep 2. Dyslexie in de familie. Herfstsignalering; - Grafementoets, mate van automatisering - Lezen van nieuwe woorden - Tijd. Wintersignalering Maart AVI-nieuw beheersing M3. Anderstalige leerlingen uit taalarme gezinnen.	Eén uur extra per week. Verlengde instructie (4 á 5 keer p.w.) Computerprogramma ; Zie aanbeveling. Meer tijd Effectieve instructie Geen orthodidactische aanpak Herhalen van de basisinstructie.	Onderwijskundig leiderschap directie en consultatie. Interne begeleider; - Ondersteunen bij opstellen groepsplan en schema. - Klassen- consultatie - Coachen en begeleiden.

Technisch lezen groep 4

Doelen eind groep 4	Inhoud technisch lezen	Didactische adviezen	Organisatie/tijd	werkvormen	risicoleerlingen	Aanpak van risicoleerlingen	Ondersteuning coachen
Eind groep 4 beheersingsniveau AVI-nieuw M5 DMT;95% niveau A-B-C	Methode Goed gelezen!; - Voorlezen- koorlezen- duolezen - Nadruk op teksten - Letten op toon - Met een doel de tekst lezen Teksten van nieuwsbegrip. Lezen van meerlettergrepen e woorden. Lezen van teksten, weinig aandacht voor lezen op woordniveau Leestempo Vlot leren lezen; - Herhaling - Ondersteuning - Hardop lezen Veel stillezen vanaf beheersing AVI M5. Methode Goed Gelezen! begrijpend lezen niet doen	Stilleesbeleid; <AVI M5;tutorlezen Vanaf AVI M5; stillezen 30 min. per dag. (4 keer p.w) Automatiseren Verhogen leessnelheid Hardop denken Demonstreren Feedback geven Helpen Voorzeggen Dagelijks routinematige aandacht Tweelingboekjes ; Leesboek met informatief boekje over een aspect uit het leesboek.	Minimaal 3 uur per week. 2 uur per week; Door de gehele school op vaste tijdstippen stillezen/tutorlezen. 1 uur per week; Stillezen op de taakbrief/klassikaal behandelen tekst nieuwsbegrip/ methode technisch lezen.	Koorlezen Voorlezen Duolezen Coöperatief lezen Tutorlezen	Lezen van meerlettergrepen e woorden Leessnelheid Anderstalige lln. uit minder taalrijke gezinnen Zittenblijvers Blijven hangen op een AVI-niveau. Einddoel groep 3 niet gehaald.	Leesprotocol Dyslexie Intensieve instructie en begeleiding oefening Tekst drie keer herhalen RALFI; 4 keer per week in de klas Connect; - Klanken - Woordherkenning(3 keer 20 min.) Samenlezen Heterogeen groeperen Eén uur extra per week Computerprogramma; Zie aanbeveling Betrek ouders bij aanpak	Onderwijskundig leiderschap directie en consultatie. stilleesbeleid Interne begeleider; - Ondersteunen bij opstellen groepsplan en schema. - Klassen-consultatie - Coachen en begeleiden.

Technisch lezen groep 5-8

Doelen eind groep 5-8	Inhoud technisch lezen	Didactische adviezen	Organisatie/tijd	werkvormen	risicoleerlingen	Aanpak van risicoleerlingen	Ondersteuning coachen
Eind groep 5 beheersingsniveau AVI-nieuw E7 DMT; 95% niveau A-B-C Eind groep 6-8 AVI-nieuw plus DMT; 95% ^niveau A-B-C	Methode goed gelezen! Teksten van nieuwsbegrip Lezen van meerlettergreppige woorden leestempo	Stilleesbeleid; <AVI E7 Ralfi-lezen. > AVI E7 tutorlezen/stillezen Automatiseren Verhogen leessnelheid Leeskilometers Voorlezen-koorlezen-duolezen-zelf lezen Tweelingboekjes; Leesboek met informatief boekje over een aspect uit het leesboek.	Minimaal 3 uur per week. 2 uur per week; Door de gehele school op vaste tijdstippen stillezen/tutorlezen. 1 uur per week; Stillezen op de taakbrief/klassikaal behandelen tekst nieuwsbegrip/methode technisch lezen.	Voorlezen Koorlezen Duolezen Coöperatief leren Tutorlezen	Lezen van meerlettergreppige woorden Leessnelheid Einddoel groep 4 niet gehaald.	Leesprotocol Dyslexie Intensieve instructie en begeleiding oefening Geen orthodidactische materialen en aanpak. Tekst drie keer herhalen RALFI; 4 keer per week in de klas Connect; - Klanken - Woordherkenning(3 keer 20 min.) Hardop lezen Feedback krijgen Samenlezen Heterogeen groeperen Eén uur extra per week Computerprogramma; Zie aanbeveling Betrek ouders bij aanpak	Onderwijskundig leiderschap directie en consultatie. stilleesbeleid Interne begeleider; - Ondersteunen bij opstellen groepsplan en schema. - Klassenconsultatie - Coachen en begeleiden.

RALFI	stilleesbeleid	Denken – delen - uitwisselen
.teksten 4-5 AVI-niveaus hoger dan het hoogste Instructieniveau .herhaald lezen 4-5 sessies. Dagelijks. .ondersteund door de leerkracht (voorlezen, voorzeggen) Tekst interactief voorlezen Koorlezen Duo-lezen met voorzeggen en bijwijzen Voorlezen – zelfstandig lezen .kinderen NIET om beurten laten lezen .NIET teveel interactie .NIET teveel trekken aan de kinderen tijdens het Koorlezen LUKT HET NIET, DOE HET MOEILIJKE LUKT HET DAN NOG NIET, DOE HET VAKER. www.quadraat-leiden.nl/RALFI	Stillezen alleen voor leerlingen, die lezen op instructieniveau van AVI 5 en hoger. Lager dan AVI-5 duolezen/tutorlezen .vast tijdstip, dagelijks 15 tot 30 minuten .leerlingen beschikken over een boek als de periode van stillezen ingaat .kind leest uit een zelf gekozen boek .tijdens het stillezen wordt er niet gesproken of gelopen .tijdens de periode van zelfstandig lezen staat het leesplezier centraal en niet bijvoorbeeld het voorbereiden van toekomstig werk. .na beëindiging van het zelfstandig lezen kan er gesproken worden over wat er gelezen is. Ook kunnen kinderen aanbevelingen doen om een bepaald boek te lezen (promotie) .Beginnende lezers lezen niet stil maar rustig hardop. Succesfactoren: .De leraar is het model, hij gaat zelf ook voor zijn plezier lezen en kan later daarover vertellen. .Elke dag op een vast tijdstip in de hele school aanwezigheid van veel leesmateriaal over uiteenlopende onderwerpen. .zijn de boeken geschikt - Informatie-junior achtige boeken. Kritisch kijken naar deze boeken. Meer informatie junior-achtige boeken, actualiteit. Dit is woordenschat Het moet aansluiten bij hun belevingswereld. Gebruik gewoon Voetbal international. Leuk tijdschrift Actualiteiten Het gaat erom dat ze lezen. Lezen wat hun interesseert. Praktisch realistisch zijn. De belevingswereld is voor elk kind anders - Boeken uit de series toverlamp-zoeklicht-kluitman - Teksten van nieuwsbegrip www.nieuwsbegrip.nl - of www.docukit.nl	Vooraf behandelen. Twee kernwoorden Eerst zelf over nadenken, dan met de buurvrouw over praten en dan met elkaar uit Concrete aanpak tijdens een les; - Begin les betekenis van 2 woorden met kinderen bespreken (of denken-delen-uitwisselen) - Volgende dag: herhalen 2 woorden - Derde dag: woorden aan de orde buiten oorspronkelijke context - Vierde dag: zelf woorden formuleren waarin de 2 nieuwe woorden aan de orde zijn. - Volgende week: 2 nieuwe woorden - In week 3: ophalen van de eerder geleerde 2 woorden en weer 2 nieuwe woorden. wisselen. De betrokkenheid wordt vergroot. Connect; www.masterplandyslexie.nl Vlot lezen: Vlot lezen is de vaardigheid om nauwkeurig, automatisch, gemakkelijk en snel zonder woordherkenningsproblemen een tekst te lezen. Essentiële componenten zijn: nauwkeurig, vlot en zonder veel inspanning kunnen decoderen; kunnen variëren van de leessnelheid; begrijpen wat je leest en de belangrijkste ideeën kunnen navertellen Vlot lezen bereik je met; hardop lezen-ondersteunen-herhalen Tutorlezen; Klaassen, H., Stienstra-Sondij, A. (2005). Samen Beter Lezen; Een oefenmethode voor op school en thuis. CPS, Amersfoort

Het Lees ~~nog~~ beter plan is gebaseerd op;

- Handreikingen bij het opstellen van leesverbeterplan. Ad kappen (maart 2007)
- Leesinterventieproject Enschede. Kees Vernooy (CPS, 2007)
- Effectief omgaan met risicolezers. Kees Vernooy (CPS, 2006)
- Ralfi – Connect uit Dyslectische kinderen leren lezen van Anneke Smits en Tom Braams (Boom, 2006)
- Samen Beter Lezen van Hetty Klaasen en Aleid Stienstra-Sondij (CPS, 2005)
- Protocol Leesproblemen en Dyslexie van Hanneke Wentink en Ludo Verhoeven (Expertisecentrum Nederlands, 2001)
- De principes van het Daltononderwijs met vormen van coöperatief leren.
- Literatuurstudie van huidige informatie over technisch lezen, stagnerende leesontwikkeling en risicolezers. Gericht op evidence-based informatie over preventie en ondersteuning. (april 2009)

Aanbevolen computerprogramma's;

- Digitale prentenboeken.
- VLL
- Leesladder voor gr.3-4-5
- Zoeklicht interactief voor gr.4-5-6
- Woordenhaai voor gr.3 t/m 8
- Sprintplus
- Geavanceerde voorleessoftware die we ook bij dyslectische lln. kunnen inzetten met hulpmiddelen. Bijv. Kurtzweiler.

Gratis te downloaden;

- www.woordkasteel.com; oefenprogramma
- www.docukit.nl; leuke teksten
- Deskbots; leest internetpagina's voor.
- Op dit moment (april 09) zijn er 63 educatieve programma's gratis te downloaden.

Aanbevolen boeken;

- Abonnement op Informatie Junior.
- Boekenserie; Zoeklicht en Zoeklicht dyslexie van Zwijsen
- Boekenserie; Klavertjes en Toverlamp van Kluitman
- Samen leesboeken.

Aanbevolen abonnement;

- www.nieuwsbegrip.nl; voor wekelijks informatieve teksten uit het nieuws voor herhaald lezen/begrip.lezen/ aanvulling wereldverkenning.

Praktische invulling voor de groepen nav het leesbeleid;

- Door de hele school gaan we 4 ochtenden lezen van 8.30-9.00 uur.
- Het tutorlezen is klassendoorbekend.

- Je geeft zelf instructie aan je zwakste lezers dmv. Ralfi-lezen.
- Alle andere kinderen gaan tutorlezen tenzij er teveel tutors zijn, die gaan dan stillezen.
- We maken vaste maatjes-groepen. Groep 3 met groep 6. groep 4 met groep 7. groep 5 met groep 8.
- De groepsleerkrachten bepalen voor deze zomervakantie in overleg met hun maatjes-groepscollega welke koppels ze maken.
- Wanneer je niet kunt om 8.30 uur dan overleg je samen voor een ander moment op die dag. Tutorlezen wordt niet overgeslagen.
- De tutor leidt en leest op een veel hoger niveau dan zijn duo.
- De teksten/ boeken zijn op min. 2 niveau's hoger.
- De tutor krijgt in de eerste week na de zomervakantie, door de groepsleerkracht een instructie over hoe dit aangepakt moet worden. Wanneer een nieuw boek, overleggen, koorlezen/hardop lezen zonder storen, complimenten geven..... De eerste weken zal aandacht zijn voor het aanleren van het "leesgedrag".
- De kinderen lezen in hun eigen klasruimte of die van hun maatje.
- De groepslk. zitten in hun eigen lokaal en geven instructie.
- Wanneer er gewisseld wordt van maatje bepalen de groepslk. zelf. Ons advies is dit wel regelmatig te doen. De lln. die een tijdje stil gelezen hebben mogen dan tutor zijn.
- Tutorlezen start de tweede week na de zomervakantie.
- Voor de kleutergroepen komen maatjesmiddagen. Daarin worden bovenbouwlln. gekoppeld aan kleuters om samen te lezen, naar letters te kijken, klanken te horen een lego-bouwtekening te "lezen". Dit duurt 45 min. De voorkeur gaat uit naar 1 keer p. week. 's Morgens tijdens de inloop kan een lln. van groep 4 of 5, die het einddoel al behaald heeft voor zijn jaar, ondersteuning bieden bij taalactiviteiten bij kleuters. Te denken valt aan; voorlezen, taalspelletje, letters flitsen en oefenen.

Wie gaat er Ralfi-lezen en wie gaat er tutor-lezen???

D.m.v. een voorbeeld probeer ik meer duidelijkheid te geven over de indeling van de leesgroepen in je klas.

1. **Ralfi-lezen;** Dit zijn de kinderen die extra instructie nodig hebben van de leerkracht. Zij blijven bij de leerkracht en lezen dmv de Ralfi-methode. Dit zijn de kinderen die het einddoel van het leerjaar ervoor niet gehaald hebben.

Voorbeeld; Een leerling in groep 4 heeft het einddoel van groep 3 (E3 beheersing) niet gehaald. Deze leerling zit in je instructiegroepje en gaat met de leerkracht Ralfi-lezen.

2. **Een tutor krijgen om samen mee te lezen;** Dit zijn de kinderen die het einddoel van het jaar ervoor wel gehaald hebben en werken naar het einddoel van dit jaar.

Voorbeeld; Een leerling uit groep 4 leest E3 beheersing. Deze leerling wordt gekoppeld aan een tutor en samen lezen ze op min. 2 nivo's hoger.

3. **Een tutor zijn;** Dit zijn de kinderen die het einddoel van hun jaar al gehaald hebben.

Voorbeeld; Een leerling uit groep 4 leest nu al M5 beheersing of hoger. Het einddoel van groep 4 is al gehaald. Deze leerling mag tutor zijn. De leerlingen in groep 4/5 zijn tutor voor een leerling uit hun eigen groep (mits zij hier ook al aan toe zijn). De leerlingen uit groep 6/7/8 zijn tutor voor hun maatjes-groep.

4. Alle kinderen die geen tutor kunnen zijn omdat er geen kinderen meer zijn om samen mee te lezen gaan stillezen zoals omschreven in het stilleesbeleid. Rouleer tussen de tutores en de stillezer om de motivatie hoog te houden.

LIn uit groep 6/7/8 die het einddoel nog niet hebben behaald worden ook geen tutor. Zij komen in aanmerking voor Ralfi wanneer zij flink onder niveau lezen.

LIn uit deze groepen die bijna op niveau zijn kunnen gekoppeld worden aan een tutor uit hun eigen groep. Wanneer ook zij het einddoel hebben bereikt, in dit geval Avi+ kunnen zij ook overgaan in het tutor-zijn / stillezen.

Instructie tutorlezen

De leerlingen die tutor zullen zijn moeten van te voren instructie krijgen over hoe zij de kinderen moeten begeleiden bij het lezen. Deze instructie wordt gegeven door de leerkracht. Er kan dan klassikaal worden besproken hoe het lezen gedaan moet worden en waar de kinderen op moeten letten, dit kan goed geïllustreerd worden door een rollenspel.

De volgende onderwerpen kunnen bij de instructie aan de orde komen:

- Uitleg over wat tutorlezen is en hoe wij dit op school gaan doen
- Hoe kan je op een leuke manier kennis maken met het kind waar je mee gaat lezen
- Hoe kan je laten zien dat je goed luistert tijdens het lezen
- Hoe corrigeer je fouten van een kind op de goede manier
- Hoe geef je complimentjes
- Hoe geef je goede hulp
- Uitleg geven over de boekenlegger die gebruikt wordt om bij te houden hoe het is gegaan en waar je bent gebleven.

Het corrigeren van fouten

Bij het corrigeren van fouten moeten de tutors uiteraard voorzichtig zijn. Ze moeten er in ieder geval op letten dat ze niet te snel een fout corrigeren. Eerst moeten ze

bekijken of het kind zelf de fout verbeterd. Doet het kind dat niet, dan kunnen ze het kind vragen het woord of de zin nogmaals te lezen. Leest het kind dan alsnog het woord of de zin niet goed, leest de tutor dit en lezen ze daarna verder. Vooral het plezier in lezen is belangrijk!

Verschillende manieren van samen lezen

De kinderen kunnen op verschillende manieren samen lezen. Hieronder worden er een aantal gegeven.

- Tegelijk hardop.
- Om de beurt een zin of bij de hogere niveaus een bladzijde.
- Tutor leest een bladzijde voor, de tutee wijst met zijn vinger bij en daarna dezelfde bladzijde alleen.
- De tutee leest hardop. De tutor herhaalt het woord of iedere zin met intonatie.
- De tutee leest hardop. De tutor helpt soms alleen door de eerste letter van het woord voor te zeggen.

** De laatste twee vormen zullen vooral bij de lagere niveaus van toepassing zijn.*

Welke manier de kinderen kiezen overleggen ze met elkaar. Hierbij moet de leerkracht wel er op letten dat er niet alleen voorgelezen wordt.